<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

===

ગુજરાતની ઉચ્ચ ન્યાયાલય, અમદાવાદ ખાતે

વિશેષ નાગરિક અરજી નંબર ૧૭૮૦/૨૦૦૭,

સાથે

વિશેષ નાગરિક અરજી નંબર ૮૮૮૭/૨૦૦૭

મંજૂરી અને સહી માટે :

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

===

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા.
૨	પત્રકાર રીફર કરવામાં આવે કે નહીં?	હા.
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	ના.
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના.

===

ચાંગલા નરેશકુમાર લક્ષ્મીનારાયણ ....અરજકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય & ૩ ....સામાવાળા(ઓ)

==

ઉપસ્થિતિ

સંબંધિત અરજદારો તરફે શ્રી બિપિન પી. જસાણી, શ્રી નિર્ઝર એસ. દેસાઈ, વકીલો

સામાવાળા (ઓ) નંબર ૧–૨ તરફે શ્રી સ્વપ્નેશ્વર ગૌતમ, એ. જી. પી.

સામાવાળા (ઓ) નંબર ૪ તરફે શ્રી બી. વાય. માંકડ, વકીલ

સામાવાળા (ઓ) નંબર ૧–૪ માટે રુલની બજવણી

==

કોરમઃ **માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા**

તારીખઃ૨૦/૦૭/૨૦૧૬

મૌખિક સામાન્ય ચુકાદો

૧ બંને શીર્ષકવાળી રિટ અરજીઓમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ વધતે–ઓછે અંશે સમાન હોવાથી, તેની એકસાથે સુનાવણી કરવામાં આવી હતી અને આ સંયુક્ત ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૨ મારી સમક્ષના રિટ અરજદારો સામાવાળા નં.૪ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૨ માર્ચ ૨૦૦૪ ના હુકમની કાયદેસરતા અને માન્યતાને પડકારે છે, જેના દ્વારા વિદ્યા સહાયક તરીકેની તેમની સેવાઓ સમાપ્ત કરવામાં આવી હતી. રિટ અરજદારો સેવા સમાપ્તિના તેમના સંબંધિત હુકમો સામે રિટ અરજદારો દ્વારા

કરવામાં આવેલી અપીલોને ફગાવી દેતા સામાવાળા નં.૩ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૩૦ જુલાઈ ૨૦૦૫ ના હુકમને પણ પડકારે છે.

૩ સામાવાળા નં.૧ એટલે કે પ્રશાસનિક અધિકારી, નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિ, અંજાર – કટ્છે કચ્છના સ્થાનિક વર્તમાનપત્ર, એટલે કે 'કચ્છમિત્ર'માં વિદ્યા સહાયકોની બાર જગ્યાઓ ભરવા માટે તારીખ ૫ ફેબ્રુઆરી ૨૦૦૦ ની જાહેરાત પ્રસિદ્ધ કરી હતી.

૪ નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિ, અંજાર – કચ્છના પ્રશાસનિક અધિકારી દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી જાહેરાત મુજબ રિટ અરજદારોએ સદર જગ્યા માટે અરજી કરી હતી. જાહેરાતમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે ઉમેદવારો એસ.એસ.સી. અને સી.પી.એડ. (શારીરિક શિક્ષણમાં પ્રમાણપત્ર) ની જરૂરી લાયકાત ધરાવતા હોવા જોઈએ.

૫ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં.૧૭૮૦/૨૦૦૭ ના રિટ અરજદારની લાયકાત એસ.એસ.સી., બી.કોમ અને બી.પી.એડ. (શારીરિક શિક્ષણમાં સ્નાતક) છે. જ્યારે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં.૮૮૮૭/૨૦૦૭ ના રિટ અરજદારની લાયકાત ડી.પી.એડ. (શારીરિક શિક્ષણમાં ડિપ્લોમા) ની છે.

૬ કોઈપણ વ્યક્તિ, જે બી.પી.એડ. અથવા ડી.પી.એડ. કરવા માંગે છે, તેણે સ્નાતક પૂર્ણ કરવું પડે છે. બી.પી.એડ. અને ડી.પી.એડ.નો અભ્યાસક્રમ સ્નાતક પછી એક વર્ષનો હોય છે. જ્યાં સુધી સી.પી.એડ.નો સંબંધ છે, તે ધોરણ ૧૨ પછી તરત જ બે વર્ષનો સર્ટિફિકેટ કોર્સ છે.

૭ એવું જણાય છે કે ઉપર દર્શાવેલ જાહેરાતના પ્રતિભાવમાં, સી.પી.એડ. ધરાવતા ખૂબ જ ઓછા ઉમેદવારોએ અરજી કરી હતી. સી.પી.એડ. ધરાવતા પૂરતી સંખ્યામાં ઉમેદવારો ઉપલબ્ધ ન હોવાથી, અનુક્રમે બી.પી.એડ. અને ડી.પી.એડ. ની ડિગ્રી ધરાવતા રિટ અરજદારોને વિદ્યા સહાયક તરીકે નિમણૂકની ઓફર કરવામાં આવી હતી. વિદ્યા સહાયકોની યોજના મુજબ, કુલ જગ્યાઓમાંથી ૫% જગ્યાઓ પી.ટી. શિક્ષક માટે અનામત રાખવામાં આવી હતી, અને તે મુજબ, બંને રિટ અરજદારોની નિમણૂક ૧૬ મે ૨૦૦૦ ના રોજ કરવામાં આવી હતી.

૮ લગભગ ત્રણ વર્ષની સેવા આપ્યા પછી, અચાનક જ, સામાવાળા નં.૧ એટલે કે સમિતિના પ્રશાસક દ્વારા બંને રિટ અરજદારોની સેવાઓ એવા ગ્રાઉન્ડ પર સમાપ્ત કરવામાં આવી કે તેઓ સી.પી.એડ.ની જરૂરી લાયકાત ધરાવતા ન હોવાથી, રાજ્ય સરકારે તેમની નિમણૂકોને મંજૂરી આપી ન હતી.

૯ ઉપર દર્શાવેલ આવા સંજોગોમાં, મારી સમક્ષના બે રિટ અરજદારોએ આ નામદાર કોર્ટ સમક્ષ અનુક્રમે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં.૩૩૨૨/૨૦૦૨ અને ૩૩૨૩/૨૦૦૨ દાખલ કરી હતી. ઉપર દર્શાવેલ બે રિટ અરજીઓનો નિકાલ એક વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશ દ્વારા નીચેના શરતોમાં કરવામાં આવ્યો હતો:

"વચગાળાની રાહત પર વિદ્વાન વકીલોની વાત સાંભળી.

૨ આ બંને અરજીઓમાં અરજદાર, નાગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિ, અંજારના પ્રશાસનિક અધિકારી દ્વારા ૨૭ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૦૨ ના રોજ કરવામાં આવેલા સંબંધિત અરજદારની સેવા સમાપ્તિના હુકમોને પડકારે છે. એ બાબત વિવાદસ્પદ નથી કે બંને અરજદારો શારીરિક શિક્ષણમાં લાયકાત ધરાવે છે, એક સ્નાતકની ડિગ્રી અને બીજો ડિપ્લોમા. એ પણ વિવાદસ્પદ નથી કે બંને અરજદારોની નિમણૂક યોગ્ય પ્રક્રિયા અનુસરીને પ્રાથમિક શાળાઓમાં શારીરિક શિક્ષણમાં વિદ્યા સહાયક તરીકે કરવામાં આવી હતી. જો કે, એવું જણાય છે કે જરૂરી લાયકાત એસએસસી અને સીપીએડ (શારીરિક શિક્ષણમાં પ્રમાણપત્ર) ની છે. સ્વીકાર્યપણે, બેમાંથી કોઈ પણ અરજદાર સીપીએડની સદર લાયકાત ધરાવતા નથી. તેથી, અરજદારો શારીરિક શિક્ષણમાં વિદ્યા સહાયક તરીકે નિમણૂક માટે અપાત્ર હોવાથી તેમને વિવાદિત હુકમો હેઠળ સેવામાંથી મુક્ત કરવામાં આવ્યા છે.

૩ પ્રશ્ન એ છે કે શું અરજદારોને તેમની બી.પી.એડ. અથવા ડી.પી.એડ. ની લાયકાતના આધારે શારીરિક શિક્ષણમાં વિદ્યા સહાયક તરીકે નિમણૂક માટે પાત્ર કહી શકાય. સામાવાળાઓની રજૂઆતમાં, સીપીએડ એ એકમાત્ર લાયકાત છે જે ઉમેદવારને શારીરિક શિક્ષણમાં વિદ્યા સહાયક તરીકે નિમણૂક

માટે પાત્ર બનાવે છે. બીપીએડ અને ડીપીએડની લાયકાત સીપીએડ કરતાં ઉચ્ચ છે અને તેથી, અરજદારો આવી નિમણૂક માટે પાત્ર નથી. વધુમાં, સીપીએડ કોર્સ ૨ વર્ષનો છે જ્યારે અન્ય કોર્સ એક વર્ષ માટેના છે.

૪ નિઃશંકપણે, બંને અરજદારો શારીરિક શિક્ષણમાં લાયકાત ધરાવે છે. તેથી, માત્ર પ્રશ્ન એ હોવો જોઈએ કે અરજદારો ધરાવતા લાયકાત સીપીએડ કરતાં ઉચ્ચ છે કે સીપીએડ કરતાં ઓછી છે. જો સદર લાયકાત સીપીએડ કરતાં ઉચ્ચ હોય, તો સંબંધિત નિયમો/સૂચનાઓમાં ઉચ્ચ લાયકાત ધરાવતી વ્યક્તિઓની નિમણૂક કરવા સામે કોઈ મનાઈ નથી. જો કે, જો આવી લાયકાત સીપીએડ કરતાં ઓછી હોય, તો અરજદારો શારીરિક શિક્ષણમાં વિદ્યા સહાયક તરીકે નિમણૂક માટે પાત્ર રહેશે નહીં. માત્ર જે સરખામણી સામે લાવવામાં આવી છે તે અભ્યાસક્રમના સમયગાળાની છે. અભ્યાસક્રમના પાઠ્યક્રમનો સંદર્ભ લીધા વિના માત્ર અભ્યાસક્રમોના સમયગાળાના આધારે, એવું કહી શકાય નહીં કે સીપીએડની લાયકાત બીપીએડ અને ડીપીએડની અન્ય લાયકાતો કરતાં ઉચ્ચ છે. રેકોર્ડ પર એવું કંઈ નથી જે પ્રથમ દર્શનીય રીતે પણ સ્થાપિત કરે કે સીપીએડની લાયકાત અરજદારો ધરાવતા લાયકાત કરતાં ઉચ્ચ છે. સરકારી સાહિત્યની ગેરહાજરીમાં, સામાન્ય રીતે, વ્યક્તિ માનશે કે ડિગ્રી કોર્સ અથવા ડિપ્લોમા સર્ટિફિકેટ કોર્સ કરતાં ઉચ્ચ લાયકાત આપશે. વધુમાં, એ સ્થાપિત થયું નથી કે સર્ટિફિકેટ કોર્સ ખાસ કરીને પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓને શારીરિક શિક્ષણ આપવા માટે ડિઝાઇન કરવામાં આવ્યો છે જે ડિગ્રી અથવા ડિપ્લોમા કોર્સમાં આપવામાં આવતા શિક્ષણનું સ્વરૂપ ન હોઈ શકે. આ ઉપરાંત, અરજદારોને શારીરિક શિક્ષણમાં વિદ્યા સહાયક તરીકે નિમણૂક માટે શા માટે અપાત્ર ગણવામાં ન આવે તેનું કારણ દર્શાવવાની તક આપવામાં આવી નથી. સંબંધિત ઓથોરિટી વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી માંકડ આ નામદાર કોર્ટના એચ.ડી. બારૈયા વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત (૨૦૦૧(૩) જી.એલ.એચ. ૨૦૯) અને મહેશ ટી રબારી વિ. ડાયરેક્ટર ઓફ પ્રાઇમરી એજ્યુકેશન અને અન્ય (૨૦૦૨ (૧) જી.એલ.એચ. ૪૩૮) ના બાબતના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે. બંને સદર ચુકાદાઓએ એવો વ્યુ લીધો છે કે

જો ઉમેદવાર નિર્ધારિત લાયકાત ધરાવતો ન હોય, તો સુનાવણીની તક આપવી કે ન આપવી તેનાથી કોઈ ફરક પડશે નહીં. અહીં એવો કેસ નથી. અરજદારોની પાત્રતા એ હકીકતનો વિવાદિત પ્રશ્ન છે. તેથી, હું પ્રથમ દર્શનીય અભિપ્રાય ધરાવું છું કે અરજદારો પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓને શારીરિક તાલીમ આપવા માટે યોગ્ય રીતે લાયક છે તે સ્થાપિત કરવા માટે અરજદારોને તક આપવી જોઈતી હતી. આથી, આ અરજીઓ પેન્ડિંગ હોય તે દરમિયાન, પેરા ૬(સી) ના સંદર્ભમાં મધ્યવર્તી રાહત રહેશે. જો કે, એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે જો સામાવાળા ઓથોરિટીઓનો એવો અભિપ્રાય હોય કે અરજદારો પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ આપવા માટે લાયક નથી, તો અરજદારોને સુનાવણીની તક આપ્યા પછી અરજદારોની સેવાઓ સમાપ્ત કરવા માટે સામાવાળા ઓથોરિટીઓ મુક્ત રહેશે. રજિસ્ટ્રીને તુરંત જ રિટ મોકલવા આદેશ આપવામાં આવે છે."

૧૦ ઉપર દર્શાવેલ આ નામદાર કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમના અનુલક્ષીને, મારી સમક્ષના બે રિટ અરજદારોને નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિ, અંજાર – કચ્છના પ્રશાસનિક અધિકારી દ્વારા સુનાવણીની તક આપવામાં આવી હતી અને તારીખ ૨૯ નવેમ્બર ૨૦૦૩ ના હુકમથી જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું કે રિટ અરજદારો વિદ્યા સહાયક તરીકે નિમણૂક મેળવવા માટે પાત્ર ન હતા.

૧૧ પ્રશાસક દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આવા હુકમોથી અસંતોષી થઈને, રિટ અરજદારોએ બોમ્બે પ્રાઈમરી એજ્યુકેશન એક્ટ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૨૪(૨) હેઠળ જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણાધિકારી, કચ્છ સમક્ષ પોતાની અનુક્રમે અપીલો દાખલ કરીને તેને પડકાર્યા હતા. જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણાધિકારીએ, તારીખ ૩૦ જુલાઈ

૨૦૦૫ ના હુકમ દ્વારા અપીલો ફગાવી દીધી હતી અને તેના દ્વારા સમિતિના પ્રશાસક દ્વારા પસાર કરાયેલા સેવા સમાપ્તિના હુકમોને પુષ્ટિ આપી હતી.

૧૨ વિવાદિત હુકમોથી અસંતોષી થઈને, રિટ અરજદારો આ નામદાર કોર્ટ સમક્ષ પોતાની અનુક્રમે અરજીઓ સાથે આવ્યા છે.

૧૩ શ્રી બી.પી. જસાણી અને શ્રી નિર્ઝર દેસાઈ, સંબંધિત રિટ અરજદારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન કાઉન્સિલે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે વિવાદિત હુકમો ભ્રામક છે અને કાયદાની દ્રષ્ટિએ ટકી શકે તેમ નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે બંને રિટ અરજદારોએ વિદ્યા સહાયક (પી.ટી. શિક્ષકો) તરીકે લગભગ પાંચ વર્ષની સેવા આપી હતી. પાંચ વર્ષની સેવા આપ્યા પછી, રિટ અરજદારોને એવું કહીને ઘરે જવાનું કહી શકાય નહીં કે તેઓ સી.પી.એડ.ની લાયકાત ધરાવતા નથી. બે રિટ અરજદારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન કાઉન્સિલના જણાવ્યા મુજબ, ડી.પી.એડ. અને બી.પી.એડ. ની લાયકાત સી.પી.એડ. કરતાં ઉચ્ચ છે. જો તેમ હોય, તો સંબંધિત ઓથોરિટી માટે એવું કહેવું અયોગ્ય છે કે રિટ અરજદારો વર્ષ ૧૯૯૮ ની જાહેરાતમાં દર્શાવ્યા મુજબ સી.પી.એડ.ની લાયકાત ધરાવતા ન હોવાથી, તેઓ વિદ્યા સહાયકની જગ્યાઓ માટે વિચારણા મેળવવા માટે હકદાર ન હતા.

૧૪ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પાંચ વર્ષના મધ્યવર્તી ગાળા દરમિયાન, વિદ્યાર્થીઓને શારીરિક તાલીમમાં શિક્ષણ આપવાની અક્ષમતા અંગેની એક પણ ફરિયાદ ન હતી.

૧૫ વિદ્વાન કાઉન્સિલે વાજબી અપેક્ષા અને વચનબદ્ધ સ્વરૂપરોધ (પ્રમોસરી એસ્ટોપલ) ના સિદ્ધાંતો લાગુ કરવાનો પણ પ્રયાસ કર્યો હતો.

૧૬ વિદ્વાન કાઉન્સિલે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે સિલેક્શન કમિટી એ હકીકતથી વાકેફ હતી કે બંને રિટ અરજદારો સી.પી.એડ.ની લાયકાત ધરાવતા ન હતા, પરંતુ સી.પી.એડ. ધરાવતા અન્ય કોઈ ઉમેદવારો ઉપલબ્ધ ન હોવાથી, કમિટીએ બી.પી.એડ. / ડી.પી.એડ. ની લાયકાત ધરાવતા બે રિટ અરજદારોની નિમણૂક કરવાનું યોગ્ય માન્યું હતું.

૧૭ ઉપર દર્શાવેલ આવા સંજોગોમાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વિવાદિત હુકમો રદ કરવામાં આવે અને સામાવાળા નં.૧ ને સેવામાં સાતત્ય સાથે રિટ અરજદારોને પુનઃસ્થાપિત કરવા માટે આદેશ આપવામાં આવે.

૧૮ બીજી તરફ, નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિના પ્રશાસનિક અધિકારી વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી માંકડ અને રાજ્ય – સામાવાળા વતી ઉપસ્થિત

વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર શ્રી સ્વપ્નેશ્વર ગૌતમ દ્વારા આ રિટ અરજીનો ભારપૂર્વક વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે.

૧૯ પ્રશાસનિક અધિકારી વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન કાઉન્સિલ શ્રી માંકડે રજૂઆત કરી હતી કે એ વાત સાચી છે કે સંબંધિત સમયે, તેમના અસીલે વિદ્યા સહાયકની જગ્યાઓ પર બંને રિટ અરજદારોની નિમણૂક કરી હતી, જોકે તેઓ સી.પી.એડ.ની લાયકાત ધરાવતા ન હતા. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે સી.પી.એડ.ની લાયકાત ધરાવતા પૂરતી સંખ્યામાં ઉમેદવારો ઉપલબ્ધ ન હોવાથી, બંને રિટ અરજદારો બી.પી.એડ. અને ડી.પી.એડ. ની ઉચ્ચ લાયકાત ધરાવે છે તે ધ્યાને લઈને તેમની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.

૨૦ શ્રી માંકડ રજૂઆત કરે છે કે સી.પી.એડ., ડી.પી.એડ. અને બી.પી.એડ. ના અભ્યાસક્રમ વચ્ચેનો તફાવત તેમના અસીલ દ્વારા યોગ્ય રીતે સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે અને તારીખ ૨૯ નવેમ્બર ૨૦૦૩ ના હુકમમાં તેની ખૂબ વિસ્તૃત અને સંક્ષિપ્તમાં સમજૂતી આપવામાં આવી છે. તેમણે એ હકીકત પર વધુ ભાર મૂક્યો હતો કે સી.પી.એડ.નો અભ્યાસક્રમ બે વર્ષનો છે, જ્યારે બી.પી.એડ.નો અભ્યાસક્રમ માત્ર એક વર્ષનો છે. તેમના જણાવ્યા મુજબ, સી.પી.એડ.ની લાયકાત ધરાવતો શિક્ષક પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓને શારીરિક શિક્ષણ ઉપરાંત ગુજરાતી, ગણિત અને વિજ્ઞાન ભણાવી શકે છે, જ્યારે બી.પી.એડ. /

ડી.પી.એડ. ધરાવતો શિક્ષક માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓને માત્ર શારીરિક શિક્ષણનો વિષય જ ભણાવી શકે છે.

૨૧ શ્રી માંકડ અને વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડરના જણાવ્યા મુજબ, રિટ અરજીઓમાં કોઈ મેરિટ ન હોવાથી, તે ફગાવી દેવાને પાત્ર છે.

૨૨ પક્ષકારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન કાઉન્સિલને સાંભળ્યા પછી અને રેકોર્ડ પરની સામગ્રી ધ્યાને લીધા પછી, મારી વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું સામાવાળાઓએ વિવાદિત હુકમો પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી છે.

૨૩ લિટિગેશનના પ્રથમ રાઉન્ડમાં આ નામદાર કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૩૦ એપ્રિલ ૨૦૦૨ નો હુકમ સ્વયં-સ્પષ્ટ છે. ફરી એકવાર, પુનરાવર્તનના ભોગે, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશ દ્વારા કરવામાં આવેલા સંબંધિત અવલોકનો નોંધવા દો. તે નીચે મુજબ છે:

> *"૪. નિઃશંકપણે, બંને અરજદારો શારીરિક શિક્ષણમાં લાયકાત ધરાવે છે. તેથી, માત્ર પ્રશ્ન એ હોવો જોઈએ કે અરજદારો ધરાવતા લાયકાત સીપીએડ કરતાં ઉચ્ચ છે કે સીપીએડ કરતાં ઓછી છે. જો સદર લાયકાત સીપીએડ કરતાં ઉચ્ચ હોય, તો સંબંધિત નિયમો/સૂચનાઓમાં ઉચ્ચ લાયકાત ધરાવતી વ્યક્તિઓની નિમણૂક કરવા સામે કોઈ મનાઈ નથી. જો કે, જો આવી લાયકાત*

સીપીએડ કરતાં ઓછી હોય, તો અરજદારો શારીરિક શિક્ષણમાં વિદ્યા સહાયક તરીકે નિમણૂક માટે પાત્ર રહેશે નહીં. માત્ર જે સરખામણી સામે લાવવામાં આવી છે તે અભ્યાસક્રમના સમયગાળાની છે. અભ્યાસક્રમના પાઠ્યક્રમનો સંદર્ભ લીધા વિના માત્ર અભ્યાસક્રમોના સમયગાળાના આધારે, એવું કહી શકાય નહીં કે સીપીએડની લાયકાત બીપીએડ અને ડીપીએડની અન્ય લાયકાતો કરતાં ઉચ્ચ છે. રેકોર્ડ પર એવું કંઈ નથી જે પ્રથમ દર્શનીય રીતે પણ સ્થાપિત કરે કે સીપીએડની લાયકાત અરજદારો ધરાવતા લાયકાત કરતાં ઉચ્ચ છે. સરકારી સાહિત્યની ગેરહાજરીમાં, સામાન્ય રીતે, વ્યક્તિ માનશે કે ડિગ્રી કોર્સ અથવા ડિપ્લોમા સર્ટિફિકેટ કોર્સ કરતાં ઉચ્ચ લાયકાત આપશે. વધુમાં, એ સ્થાપિત થયું નથી કે સર્ટિફિકેટ કોર્સ ખાસ કરીને પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓને શારીરિક શિક્ષણ આપવા માટે ડિઝાઇન કરવામાં આવ્યો છે જે ડિગ્રી અથવા ડિપ્લોમા કોર્સમાં આપવામાં આવતા શિક્ષણનું સ્વરૂપ ન હોઈ શકે..."

૨૪ આમ, આ અદાલત દ્વારા સંબંધિત અધિકારીઓને નીચેના પાસાઓ પર ધ્યાન આપવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતુંઃ

(i) બી.પી.એડ. / ડી.પી.એડ. ની સરખામણીમાં સી.પી.એડ. બંને અભ્યાસક્રમોનો પાઠ્યક્રમ.

(ii) શું સી.પી.એડ.ની લાયકાત બી.પી.એડ. / ડી.પી.એડ. ની લાયકાત કરતાં ઉચ્ચ છે.

(iii) શું સી.પી.એડ.નો સર્ટિફિકેટ કોર્સ ખાસ કરીને પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓને શારીરિક શિક્ષણ આપવા માટે ડિઝાઇન કરવામાં આવ્યો છે,

જે ડિગ્રી અથવા ડિપ્લોમા કોર્સમાં આપવામાં આવતા શિક્ષણનું સ્વરૂપ ન હોઈ શકે.

૨૫ હવે હું ઉપર ઉલ્લેખિત પાસાઓનું ધ્યાન રાખીને ૨૯મી નવેમ્બર ૨૦૦૩ના આદેશ પર ધ્યાન આપું છું.ઓર્ડરનો મફત અંગ્રેજી અનુવાદ નીચે મુજબ છેઃ

"અમારી તારીખ ૨૭/૬/૧૯૯૮ ની જાહેરાતના પ્રતિભાવમાં, તમે વિદ્યા સહાયકની જગ્યા પર નિમણૂક મેળવવા માટે અરજી કરી હતી અને તેના અનુસંધાને, તમને ૬/૧૧/૧૯૯૮ ના રોજ નિમણૂક પત્ર આપવામાં આવ્યો હતો. તમારી વિદ્યા સહાયક તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી. પરંતુ, શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા ઉપર દર્શાવેલ સંદર્ભ નં.૩ માં સમાવિષ્ટ સૂચનાઓ પર, તારીખ ૨૭/૨/૨૦૦૨ ના હુકમ દ્વારા તમારી નિમણૂક રદ કરવામાં આવી હતી. તે હુકમ સામે, તમે હાઈકોર્ટમાં ઉપર દર્શાવેલ રિટ અરજી દાખલ કરી હતી, જે પ્રવેશ (એડમિશન) માટે ૩૦/૪/૨૦૦૨ ના રોજ બોર્ડ પર મૂકવામાં આવી હતી. તે દિવસે, આદરણીય જસ્ટિસ શ્રીમતી આર.એમ. દોશિતે અરજીના આખરી નિકાલ સુધી મધ્યવર્તી સ્ટે આપ્યો હતો. તેના પાલનમાં, તમને ૧૦/૬/૨૦૦૨ ના હુકમ દ્વારા સેવામાં પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવ્યા હતા. સદર હુકમમાં, હાઈકોર્ટે તમને સુનાવણીની તક આપ્યા પછી તમારી સેવાઓ સમાપ્ત કરવાની અમને સ્વતંત્રતા આપી હતી.

આદરણીય હાઈકોર્ટના હુકમ મુજબ, તમને વિદ્યા સહાયકની જગ્યા પરથી શા માટે સમાપ્ત કરવામાં ન આવે? આ અંગે મૌખિક રજૂઆતો કરવા અને કારણો દર્શાવવા માટે ૯/૧૨/૨૦૦૩ ના રોજ સવારે ૧૧ વાગ્યે ઉપસ્થિત રહો.

કારણો : –

૧. તારીખ ૨૭/૬/૧૯૯૮ ની જાહેરાતમાં, પી.ટી.સી. અને સી.પી.એડ. ની લાયકાતોનો ખાસ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો. આ જરૂરી લાયકાત મુજબ, તમે સી.પી.એડ.ની લાયકાત ધરાવતા નથી.

૨. સી.પી.એડ. અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા માટે પાત્ર થવા માટે, ઉમેદવારે ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળા પ્રમાણપત્ર (જૂની પાત્રતા: ધોરણ ૧૦ પાસ) પરીક્ષા અથવા સમકક્ષ પરીક્ષા પાસ કરેલી હોવી જોઈએ. પરંતુ, તમારા કેસમાં, તમે યુનિવર્સિટીમાંથી સ્નાતક થયા છો અને ત્યારબાદ બી.એડ. પરીક્ષા પાસ કરી છે.

૩. સી.પી.એડ.નો અભ્યાસક્રમ બે વર્ષનો છે, તેની સામે તમે જે બી.પી.એડ. નો અભ્યાસક્રમ પાસ કર્યો છે તે માત્ર એક વર્ષનો છે.

૪. સી.પી.એડ. અભ્યાસક્રમના હેતુઓ–પાઠ્યક્રમ નીચે મુજબ છે.

(૧) પ્રાથમિક શિક્ષણ અને પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓમાં રસ કેળવવો.

(૨) પ્રાથમિક શિક્ષણ એ પાયાનું શિક્ષણ છે તે સમજવું અને તે મુજબ પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓને યોગ્ય શિક્ષણ આપવું.

(૩) પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષક તરીકે ક્ષમતા વિકસાવવી અને તેને અનુકૂળ માનસિક વલણ વિકસાવવું

(૪) શારીરિક શિક્ષણના શિક્ષક તરીકે યોગ્ય યોગ્યતા/ફિટનેસ વિકસાવવી

આમ, ઉપરોક્ત હેતુઓને ધ્યાનમાં લેતા, સી.પી.એડ. લાયકાત ધરાવતો શિક્ષક પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષક તરીકે ક્ષમતા મેળવે છે અને શારીરિક શિક્ષણના શિક્ષક તરીકે યોગ્ય લાયકાત મેળવે છે. જ્યારે બી.પી.એડ. ની ડિગ્રી ધરાવતો શિક્ષક માત્ર માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ માટે શારીરિક શિક્ષણના શિક્ષક તરીકેની ક્ષમતા મેળવે છે. અમે પ્રાથમિક શાળા માટે વિદ્યા સહાયક માટે જાહેરાત આપી હતી અને સી.પી.એડ.ની લાયકાત ધરાવતા ઉમેદવાર માટે ૫% અનામત રાખ્યા હતા. કારણ કે, સી.પી.એડ. ધરાવતી વ્યક્તિ શારીરિક શિક્ષણના વિષય ઉપરાંત ધોરણ ૧ થી ૭ ના ગુજરાતી, ગણિત, પર્યાવરણ અને વિજ્ઞાનના વિષયો ભણાવવા માટે પૂરતી સક્ષમ છે. તમારા કેસમાં, તમે બી.પી.એડ. ની ડિગ્રી મેળવી હોવાથી, ઉપર જણાવ્યા મુજબના હેતુઓમાં દર્શાવ્યા અનુસાર, તમે માત્ર માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓને જ શારીરિક શિક્ષણનો વિષય ભણાવી શકો છો અને ગુજરાતી, ગણિત, પર્યાવરણ અને વિજ્ઞાનના વિષયો ભણાવવા માટે સક્ષમ નથી. તેથી અમારી જાહેરાત મુજબ, તમે અમારી પ્રાથમિક શાળાઓમાં વિદ્યા સહાયક તરીકે નિમણૂક મેળવવા માટે લાયક નથી.

૫. સી.પી.એડ. ના અભ્યાસક્રમના પાઠ્યક્રમમાં, પ્રથમ વર્ષમાં નીચે મુજબ ૭ વિષયો છે ;

(૧) શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન (૨) શારીરિક ક્રિયાશાસ્ત્ર અને શારીરિક કસરતની અસરો (૩) શાળા વહીવટ, સંચાલન પદ્ધતિઓ (૪) પંચ કાર્ય અને રહબરી (૫) ધોરણ ૧ થી ૪ નો ગુજરાતીનો વિષય અને પદ્ધતિઓ (૬) ધોરણ ૧ થી ૪ નો ગણિતનો વિષય અને પદ્ધતિઓ (૭) ધોરણ ૧ થી ૪ નો પર્યાવરણનો વિષય અને પદ્ધતિઓ

બીજા વર્ષમાં, સાત વિષયો નીચે મુજબ છે :-

(૧) શૈક્ષણિક અને રમતગમત મનોવિજ્ઞાન (૨) આરોગ્યપ્રદતામાં શિક્ષણ અને રમતગમત ચિકિત્સા (૩) શારીરિક શિક્ષણના સિદ્ધાંતો અને અધતન પ્રવાહો (૪) પંચ કાર્ય અને રહબરી (૫) ધોરણ ૫ થી ૭ નો ગુજરાતીનો વિષય અને પદ્ધતિઓ (૬) ધોરણ ૫ થી ૭ નો ગણિતનો વિષય અને પદ્ધતિઓ (૭) ધોરણ ૫ થી ૭ નો વિજ્ઞાનનો વિષય અને પદ્ધતિઓ

આમ, સી.પી.એડ. ના બે વર્ષના અભ્યાસક્રમના ઉપરોક્ત પાઠ્યક્રમમાં, શારીરિક શિક્ષણના વિષય ઉપરાંત ધોરણ ૧ થી ૭ ના ગુજરાતી, ગણિત, પર્યાવરણ અને વિજ્ઞાનના વિષયોનો સમાવેશ થાય છે. જ્યારે, બી.પી.એડ. ના એક વર્ષના અભ્યાસક્રમના પાઠ્યક્રમમાં માત્ર શારીરિક શિક્ષણના વિષયો જ સમાવિષ્ટ છે. અને બી.પી.એડ. ડિગ્રી ધારક ધોરણ ૧ થી ૭ ના વિદ્યાર્થીઓને મુખ્ય વિષયો ભણાવવા માટે પૂરતો સક્ષમ નથી. તમે બી.પી.એડ. ની ડિગ્રી ધરાવો છો. તેથી, અહીં ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ, તમે વિદ્યા સહાયક તરીકે નિમણૂક મેળવવા માટે પાત્ર નથી.

૬. આમ, ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ સી.પી.એડ. અને બી.પી.એડ. ના હેતુઓ અને પાઠ્યક્રમને જોતાં, પ્રથમ દર્શનીય રીતે એ સ્પષ્ટ થાય છે કે સી.પી.એડ.ની લાયકાત ધરાવવા માટે બે વર્ષનું શિક્ષણ ફરજિયાત છે, જ્યારે બી.પી.એડ. ડિગ્રી માટે માત્ર એક વર્ષનું શિક્ષણ જરૂરી છે. વધુમાં, સી.પી.એડ. ધરાવતો શિક્ષક પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓને શારીરિક શિક્ષણ ઉપરાંત ગુજરાતી, ગણિત અને વિજ્ઞાનના વિષયો ભણાવવા માટે પૂરતો સક્ષમ છે, જ્યારે બી.પી.એડ. ધરાવતો શિક્ષક માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓને માત્ર શારીરિક શિક્ષણનો વિષય જ ભણાવી શકે છે.

૭. આમ, ઉપરોક્ત હકીકતો અને સંજોગોને જોતાં, પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓને ભણાવવા માટે, બી.પી.એડ. કરતાં સી.પી.એડ.ની લાયકાત શ્રેષ્ઠ છે, કારણ કે સી.પી.એડ.નો પાઠ્યક્રમ ખાસ કરીને પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે ડિઝાઇન કરવામાં આવ્યો છે. જ્યારે, બી.પી.એડ.નો પાઠ્યક્રમ

માત્ર માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓને શારીરિક શિક્ષણનું જ્ઞાન આપવા માટે ડિઝાઈન કરવામાં આવ્યો છે. તેથી, ઉપર જણાવેલ પાઠ્યક્રમ મુજબ તમે પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓને ભણાવવા માટે સક્ષમ નથી.

૮. સંદર્ભ – ૪ મુજબ, આદરણીય હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે પી.ટી.સી. ધરાવતા શિક્ષકની સરખામણીમાં બી.એડ. ડિગ્રી ધરાવતો શિક્ષક પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓને ભણાવવા માટે સક્ષમ નથી. તેવી જ રીતે, સી.પી.એડ.ની લાયકાત ધરાવતા શિક્ષકની સરખામણીમાં બી.પી.એડ. ડિગ્રી ધરાવતો શિક્ષક પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓને ભણાવવા માટે સક્ષમ નથી. સંદર્ભ – ૪ માં ઉલ્લેખિત હાઈકોર્ટનો ચુકાદો તમારા કેસમાં તદ્દન લાગુ પડે છે અને તે મુજબ, તમે વિદ્યા સહાયક તરીકે નિમણૂક મેળવવા માટે પાત્ર નથી.

પ્રશાસનિક અધિકારી
નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિ
અંજાર"

૨૬ આમ, આક્ષેપિત હુકમમાં, બી.પી.એડ. / ડી.પી.એડ. ની સરખામણીમાં સી.પી.એડ. અભ્યાસક્રમના ઉદ્દેશ્યો / પાઠ્યક્રમને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા છે. દોરવામાં આવેલો એક મહત્વપૂર્ણ તફાવત એ છે કે સી.પી.એડ. ની લાયકાત ધરાવતા શિક્ષક પ્રાથમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓને શારીરિક શિક્ષણ ઉપરાંત ગુજરાતી / ગણિત / વિજ્ઞાન વિષયો ભણાવવા માટે સક્ષમ છે. જ્યારે બી.પી.એડ. / ડી.પી.એડ. ની લાયકાત ધરાવતા શિક્ષક માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓને માત્ર શારીરિક શિક્ષણ જ ભણાવી

શકે છે. એક રીતે, સત્તાધિકારીના જણાવ્યા અનુસાર, સિલેબસ અને પાઠ્યક્રમને ધ્યાનમાં લેતા સી.પી.એડ. ની લાયકાત બી.પી.એડ. / ડી.પી.એડ. કરતાં ચડિયાતી છે.

૨૭ આ તબક્કે, મને **યોગેશ કુમાર અને અન્ય વિ. એનસીટી દિલ્હી સરકાર અને અન્ય [૨૦૦૩ (૩) એસસીસી ૫૪૮]** ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયને જોવા દો. આ કેસમાં, બી.પી.એડ. ની ડિગ્રી ધરાવતા ઉમેદવારોએ દિલ્હી મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનની પ્રાથમિક શાળાઓમાં આસિસ્ટન્ટ ટીચરોની જગ્યાઓ પર ભરતી માટે માંગણી કરી હતી. દિલ્હી હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચે, જાહેર હિતની અરજી અને બી.પી.એડ. ના ઉમેદવારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી મૂળ અરજીમાં તેના ચૂકાદા દ્વારા, પ્રાથમિક શિક્ષકોની જગ્યાઓ પર નિમણૂક માટે બી.પી.એડ. ના ઉમેદવારોનો દાવો ફગાવી દીધો હતો. આવી પરિસ્થિતિઓમાં, બી.પી.એડ. ની ડિગ્રી ધરાવતા ઉમેદવારો સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ આવ્યા હતા. સુપ્રીમ કોર્ટે, અપીલોને ફગાવી દેતી વખતે, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

> *"૪ રજૂ કરવામાં આવેલી બીજી દલીલ એ છે કે BEd લાયકાતને TTC કરતાં ઉચ્ચ લાયકાત તરીકે ગણવી જોઈએ કારણ કે TTC લાયકાત પર ભરતી થયેલા પ્રાથમિક શિક્ષકો ઉચ્ચ વર્ગોને ભણાવવા માટે શિક્ષકો તરીકે પ્રમોશન મેળવી શકે છે અને BEd એ ઉચ્ચ વર્ગો માટે નિર્ધારિત લાયકાત છે.*
>
> ***૫ દિલ્હી હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચે આક્ષેપિત ચૂકાદામાં ઉપરોક્ત બંને દલીલો સાથે ખૂબ જ વિગતવાર વિચારણા કરી છે. અમારા વિચારપૂર્વકના અભિપ્રાય***

મુજબ તે યોગ્ય રીતે એવા નિષ્કર્ષ પર આવી છે કે B.Ed. લાયકાત, જોકે શિક્ષણ અને કેળવણીના ક્ષેત્રમાં એક સારી રીતે માન્યતા પ્રાપ્ત લાયકાત હોવા છતાં – જાહેરાતમાં નિર્ધારિત ન હોવાથી, માત્ર કેટલાક B.Ed. ઉમેદવારો કે જેમણે આ જગ્યા માટે અરજી કરવાનું જોખમ લીધું હતું તેમને પસંદગીના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ આપી શકાય નહીં. અમે એ પણ શોધી કાઢીએ છીએ કે હાઈકોર્ટ યોગ્ય રીતે એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે B.Ed. અભ્યાસક્રમ માટે શિક્ષકોને આપવામાં આવતી શિક્ષક તાલીમ તેમને ઉચ્ચ વર્ગો ભણાવવા માટે સજ્જ કરે છે. પ્રાથમિક સ્તરે નાના બાળકોને ભણાવવા માટે શિક્ષકોને આપવામાં આવતી વિશિષ્ટ તાલીમની સરખામણી B.Ed. ડિગ્રી એનાયત કરવા માટે આપવામાં આવતી તાલીમ સાથે કરી શકાય નહીં. માત્ર એટલા માટે કે પ્રાથમિક શિક્ષકો ઉચ્ચ વર્ગો ભણાવવા માટે શિક્ષકોની જગ્યા પર પ્રમોશન પણ મેળવી શકે છે અને જેના માટે B.Ed. નિર્ધારિત લાયકાત છે, એવું ન કહી શકાય કે B.Ed. એ TTC કરતાં ઉચ્ચ લાયકાત છે. TTC લાયકાતના અલગ સ્વરૂપને જોતાં હાઈકોર્ટે યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યું કે તે B.Ed. ડિગ્રી લાયકાત સાથે સરખાવી શકાય તેમ નથી અને પછીની લાયકાતને અગાઉની લાયકાત કરતાં ઉચ્ચ લાયકાત તરીકે ગણી શકાય નહીં.

૬ છેલ્લે, અપીલકર્તાઓ માટેના વિદ્વાન વકીલે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે અકાટ્યપણે છેલ્લાં કેટલાક વર્ષોથી મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનની શાળાઓમાં પ્રાથમિક શિક્ષકોની ભરતી માટે, B.Ed. ડિગ્રી ધરાવતા ઉમેદવારોની વિચારણા કરવામાં આવતી હતી અને તેમની નિમણૂક કરવામાં આવતી હતી. આ લાંબા સમયથી ચાલી આવતી પ્રેક્ટિસને જાહેરાતની શરતો અને ખાસ કરીને કલોઝ B(ii) કે જેના પર B.Ed. ઉમેદવારો દ્વારા તેઓને પાત્ર ગણવા માટે આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તેનો અર્થઘટન કરવામાં મદદ તરીકે લેવી જોઈએ.

૭ ઉપરોક્ત દલીલના સમર્થનમાં – વિદ્વાન વકીલે એન. સુરેશ નાથન વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા [૧૯૯૨ સપ્લી. (૧) એસસીસી ૫૮૪] ના આ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો.

૮ રજૂ કરવામાં આવેલી આ છેલ્લી દલીલ પણ અમને જરાય પ્રભાવિત કરતી નથી. જાહેર સેવાઓમાં ભરતી સખત રીતે જાહેરાતની શરતો અને ભરતીના નિયમો, જો કોઈ હોય તો, તે મુજબ થવી જોઈએ. નિયમોમાંથી વિચલન અપાત્ર વ્યક્તિઓને પ્રવેશ આપે છે અને અન્ય ઘણા લોકોને વંચિત કરે છે જેઓ આ જગ્યા માટે સ્પર્ધા કરી શક્યા હોત. માત્ર એટલા માટે કે ભૂતકાળમાં B.Ed. ઉમેદવારોની વિચારણા કરવામાં કેટલાક વિચલન અને વિચ્યુતિ કરવામાં આવી હતી અને અમને જણાવવામાં આવ્યું છે કે TTC ઉમેદવારોની અછતને કારણે એવું કરવામાં આવ્યું હતું, અમે પ્રત્યક્ષ ગેરકાયદેસરતાને ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપી શકીએ નહીં. ભરતી અધિકારીઓ સારી રીતે જાણતા હતા કે TTC અને B.Ed. ની લાયકાત ધરાવતા ઉમેદવારો ઉપલબ્ધ છે છતાં તેમણે નિમણૂક માટે માત્ર TTC પાસ ઉમેદવારો માટે જ પ્રવેશ મર્યાદિત કરવાનું પસંદ કર્યું. ભરતી અધિકારીઓ માટે ભરતીની નીતિ વિકસાવવી અને જે સ્ત્રોતમાંથી ભરતી કરવાની છે તે નક્કી કરવાનું ખુલ્લું છે. જ્યાં સુધી B.Ed. લાયકાતનો સંબંધ છે, આ અપીલ સાથે સાંભળવામાં આવેલી કેરળમાંથી ઉદ્ભવતી સંબંધિત અપીલોમાં [૨૦૦૧ ની સીએ નં. ૧૭૨૬–૨૮], અમે પહેલાથી જ એવો વ્યુ લીધો છે કે B.Ed. લાયકાતને TTC કરતાં ઉચ્ચ લાયકાત તરીકે ગણી શકાય નહીં કારણ કે સર્ટિફિકેટ અને ડિગ્રી આપવા માટે આપવામાં આવતી તાલીમનું સ્વરૂપ સંપૂર્ણપણે અલગ છે અને તેમની વચ્ચે કોઈ સમાનતા નથી. અમારી સમક્ષ એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે હાલમાં પ્રાથમિક શાળામાં ભરતી માટે વધુ ઉમેદવારો B.Ed. કેટેગરીમાંથી ઉપલબ્ધ છે અને TTC કેટેગરીમાંથી ખૂબ જ ઓછા ઉપલબ્ધ છે. શું ઉપરોક્ત કારણોસર, પ્રાથમિક શિક્ષકો માટે B.Ed. લાયકાત પણ નિર્ધારિત કરી શકાય તે સંબંધિત સત્તાધિકારીઓ દ્વારા વિચારવાનો પ્રશ્ન છે પરંતુ અમે હાલની જાહેરાત થયેલી ખાલી જગ્યાઓ માટે B.Ed. ઉમેદવારોને પાત્ર તરીકે ગણી શકીએ નહીં. અમારા મતે, દિલ્હી હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ એવા નિષ્કર્ષ પર આવવામાં સંપૂર્ણપણે વાજબી હતી કે B.Ed. ઉમેદવારોને સત્તાધિકારીઓ દ્વારા પ્રાથમિક શિક્ષકો તરીકે પસંદગી અને નિમણૂકમાંથી યોગ્ય રીતે બાકાત રાખવામાં આવ્યા હતા. અમે સ્પષ્ટ

કરીએ છીએ કે ભૂતકાળમાં જાહેરાતોના અનુસંધાનમાં પ્રાથમિક શિક્ષકો તરીકે નિમણૂક પામેલા કોઈપણ B.Ed. ઉમેદવારો પર કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવા માટે અમને કહેવામાં આવ્યું નથી અને અમારો નિર્ણય માત્ર એ જાહેરાત પૂરો જ મર્યાદિત છે જે હાઈકોર્ટ સમક્ષ અને આ અપીલમાં પડકાર હેઠળ હતી."

૨૮ રાજસ્થાન હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ પાસે **દિનેશ કુમાર પનવાર અને અન્ય વિ. સુરેશ ચંદ અને અન્ય [૨૦૧૨ ની સિવિલ સ્પેશિયલ અપીલ (રીટ) નં. ૧૧૮૧, ૧ લી જુલાઈ ૨૦૧૩ ના રોજ નિર્ણય થયેલ]** ના કેસમાં હાલના કેસ જેવા જ લગભગ સમાન મુદ્દા પર વિચારણા કરવાનો પ્રસંગ આવ્યો હતો. તેના ચૂકાદાના ફકરા ૧૪ માં, ડિવિઝન બેંચે એનસીટીઈ માટે હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી દલીલોની નોંધ લીધી હતી. ફકરા ૧૪ માં, કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"[૧૪] એનસીટીઈ માટે હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી શાંતનુ શર્માએ દલીલ કરી હતી કે પીટીઆઈ ગ્રેડ II અને પીટીઆઈ ગ્રેડ III ની જગ્યા પર નિમણૂક માટે ભરતી માટે જાહેરાત બહાર પાડવી અને ભરતી હાથ ધરવી તે સંબંધિત રાજ્યોના ક્ષેત્ર અને મર્યાદામાં આવે છે. એનસીટીઈ એ સેન્ટ્રલ સ્ટેચ્યુટરી બોડી છે, જે સંસદના કાયદા એટલે કે એનસીટીઈ એક્ટ, ૧૯૯૩ ની રચના દ્વારા સ્થાપિત કરવામાં આવી છે. એનસીટીઈ ની સ્થાપનાનો હેતુ અને ઉદ્દેશ્ય સમગ્ર દેશમાં શિક્ષક શિક્ષણ પ્રણાલીનો આયોજિત અને સમન્વયિત વિકાસ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે. એનસીટીઈ શાળાઓમાં અથવા માન્યતા પ્રાપ્ત સંસ્થાઓમાં શિક્ષક તરીકે રોજગાર મેળવવા માટેની વ્યક્તિની લઘુત્તમ લાયકાતના સંદર્ભમાં ધોરણો અને માપદંડો નક્કી કરે છે. એનસીટીઈ એક્ટ, ૧૯૯૩ ની કલમ ૧૨(ડી) સાથે વાંચતા કલમ ૩૨(૨)(ડી)(આઈ) હેઠળ મળેલ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને,

એનસીટીઈ એ ૨૦૦૧ ના નિયમો બનાવ્યા છે, જે કેન્દ્ર અથવા રાજ્ય સરકાર દ્વારા સ્થાપિત, સંચાલિત, અનુદાનિત અથવા માન્યતા પ્રાપ્ત તમામ ઔપચારિક શાળાઓમાં શિક્ષકોની ભરતી માટે લાગુ પડે છે. ૨૦૦૧ ના નિયમોનું બીજું શિડ્યુલ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં શારીરિક શિક્ષણના શિક્ષકોની ભરતી, લાયકાતો માટેની જોગવાઈ કરે છે જેમાં એલિમેન્ટરી સ્તરે ભણાવવા માટે ઉમેદવાર સીનિયર સેકન્ડરી સ્કૂલ સર્ટિફિકેટ અથવા ઈન્ટરમીડિએટ અથવા તેને સમકક્ષ અને બે વર્ષથી ઓછી ન હોય તેવી મુદતનું ફિઝિકલ એજ્યુકેશનનું સર્ટિફિકેટ અથવા તેને સમકક્ષ લાયકાત ધરાવતો હોવો જરૂરી છે. જો કે, સેકન્ડરી/હાઈસ્કૂલ સ્તરે ભણાવવા માટે બેચલર ઓફ ફિઝિકલ એજ્યુકેશન સાથે ગ્રેજ્યુએશન અથવા તેને સમકક્ષ લાયકાતને પાત્રતા લાયકાત તરીકે નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે. વિદ્વાન વકીલે યોગેશ કુમાર વિ. એનસીટી દિલ્હી સરકાર [૨૦૦૩ ૩ એસસીસી ૫૪૮] માં સુપ્રીમ કોર્ટના ચૂકાદા પર આધાર રાખીને દલીલ કરી હતી કે તેના ફકરા ૫ માં સુપ્રીમ કોર્ટે સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું છે કે ઉચ્ચ વર્ગોને ભણાવવા માટેની શિક્ષક તાલીમ લાયકાત (તેમાં B.Ed.) નો અર્થ એવો કરી શકાય નહીં કે આવી લાયકાત નીચલા સ્તરના વર્ગો એટલે કે તેમાં TTE ને ભણાવવા માટેની શિક્ષક તાલીમ લાયકાત સાથે સરખાવી શકાય તેવી છે અથવા તેનાથી ઉચ્ચ છે. તેથી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે બંને અભ્યાસક્રમો એટલે કે C.P. Ed. અને B.P. Ed. એ અલગ અને ભિન્ન શારીરિક શિક્ષણના અભ્યાસક્રમો છે અને વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો આક્ષેપિત ચૂકાદો વ્યાજબી અને યોગ્ય છે અને તેમાં કોઈ ખામી નથી."

પેરા ૧૬ માં, કોર્ટે સાત પ્રશ્નો તૈયાર કર્યા હતા જે તેના વિચારણા માટે બહાર આવ્યા હતા.તેમાંથી એક અથવા તેના બદલે પહેલો પ્રશ્ન નીચે મુજબ છેઃ

"(૧) શું બી.પી. એડ./ડી.પી. એડ. ની લાયકાત ઉચ્ચ લાયકાત હોવાને નાતે સી.પી. એડ. ની સમકક્ષ છે તેવા સામ્યના આધારે અપીલકર્તાઓને પીટીઆઈ ગ્રેડ III ની જગ્યા પર નિમણૂક માટે પાત્ર ગણી શકાય?

ઉપરોક્ત પ્રથમ પ્રશ્નનો જવાબ ડિવિઝન બેન્ચે નીચે મુજબ આપ્યો હતોઃ

"[૧૭] ઉપર રજૂ કરાયેલા પ્રથમ પ્રશ્ન પર, શું અપીલકર્તાઓને માત્ર એવા સામ્યના આધારે પીટીઆઈ ગ્રેડ II અને પીટીઆઈ ગ્રેડ III ની જગ્યા પર નિમણૂક માટે પાત્ર ગણી શકાય કે તેઓ ધરાવતા B.P. Ed. અને D.P. Ed. ની લાયકાત એ ઉચ્ચ લાયકાત છે, અમારી સમક્ષ પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના લાર્જર બેંચના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે જેમાં એક સમાન પ્રશ્ન, શું જગ્યાઓ પર નિમણૂક માટે નિર્ધારિત અને જાહેરાત કરાયેલ લાયકાત કરતાં ઉચ્ચ લાયકાત ધરાવતો ઉમેદવાર આવી પસંદગી/નિમણૂક માટે પાત્ર છે, તેની તપાસ કરવામાં આવી હતી. વિવાદ ફિઝિકલ ટ્રેનિંગ ઈન્સ્ટ્રક્ટરની જગ્યા પર નિમણૂક અંગેનો હતો, જેના માટે નોટિફિકેશનમાં સીનિયર સેકન્ડરી સ્કૂલ સર્ટિફિકેટ અથવા ઈન્ટરમીડિએટ અથવા તેને સમકક્ષ અને બે વર્ષથી ઓછી ન હોય તેવી મુદતનું ફિઝિકલ એજ્યુકેશનમાં સર્ટિફિકેટ (C.P. Ed.) અથવા તેને સમકક્ષ લાયકાત જરૂરી હતી. ત્યારબાદ, સીનિયર સેકન્ડરી સ્કૂલ સર્ટિફિકેટ અથવા ઈન્ટરમીડિએટ અથવા તેને સમકક્ષ પછીના એક વર્ષની મુદતના ફિઝિકલ એજ્યુકેશન કોર્સમાં સર્ટિફિકેટ ધરાવતા ઉમેદવારોને પણ મંજૂરી આપવા માટે તારીખ ૨૪/૧૦/૨૦૦૬ નો સુધારાપત્રક બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો, જોકે, એવી શરત સાથે કે આ ૨૦૦૭ પછી ઉપલબ્ધ ન હોઈ શકે કારણ કે શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ એનસીટીઈ નિયમો મુજબ ૨૦૦૫ થી બે વર્ષનો કોર્સ શરૂ કરવા માટે બંધાયેલી છે. તે હાઈકોર્ટની બે ડિવિઝન બેંચો દ્વારા ભિન્ન અભિપ્રાયો વ્યક્ત કરવામાં આવ્યા હોવાથી, મામલો લાર્જર બેંચને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો હતો. પંજાબ રાજ્ય અને હરિયાણા રાજ્યની વિવિધ

યુનિવર્સિટીઓ દ્વારા C.P. Ed., B.P. Ed. અને D.P. Ed. માટે નિર્ધારિત પાઠ્યક્રમ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા, જેના તુલનાત્મક અભ્યાસ પરથી કોર્ટ દ્વારા એવો નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવ્યો હતો કે બે વર્ષની મુદતના C.P. Ed. ના પાઠ્યક્રમમાં સમાવિષ્ટ મોટાભાગના વિષયો, ભલે અલગ-અલગ નામો હેઠળ, ભિન્ન રીતે અથવા સંયુક્ત રીતે, B.P. Ed. ના ચાર વર્ષના કોર્સનો પણ ભાગ છે. પરંતુ, વિવિધ યુનિવર્સિટીઓના કેટલાક કોર્સના પાઠ્યક્રમમાં કોઈ સમાનતા નથી. ત્યારબાદ જે જાહેરાત બહાર પાડવામાં આવી હતી, તેમાં C.P. Ed. ની લાયકાત અથવા તેને સમકક્ષ લાયકાત ધરાવતા ઉમેદવારોને નિમણૂક માટે મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. તેથી એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જો B.P. Ed. અથવા અન્ય ઉચ્ચ અભ્યાસક્રમોના પાઠ્યક્રમમાં C.P. Ed. ના પાઠ્યક્રમના લગભગ તમામ ઘટકોનો સમાવેશ થતો હોય, તો તે ડિગ્રીને સંપૂર્ણપણે અલગ અને ભિન્ન લાયકાત તરીકે ગણવી જોઈએ નહીં. લાર્જર બેંચે પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના મુલતાન અને અન્ય વિ. હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય [૨૦૦૪ (૪) એસસીટી ૪૫] માં પ્રથમ ડિવિઝન બેંચના ચૂકાદાને મંજૂરી આપી હતી, જેમાં એવું જાણવા મળ્યું હતું કે એક વર્ષ અથવા બે વર્ષની મુદતના C.P. Ed. કોર્સના લગભગ તમામ ઘટકો પંજાબ અને હરિયાણા રાજ્યોની તમામ યુનિવર્સિટીઓમાં B.P. Ed. કોર્સમાં ભણાવવામાં આવે છે, અને તેથી એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે નિર્ધારિત લાયકાત કરતાં ઉચ્ચ લાયકાત ધરાવતા ઉમેદવારોને પસંદગી માટે વિચારણાના અધિકારથી વંચિત રાખી શકાય નહીં. આમ ઠરાવવામાં લાર્જર બેંચે મહંમદ રિયાઝુલ ઉસ્માન ગની અને અન્ય વિ. ડિસ્ટ્રિક્ટ અને સેશન્સ જજ, નાગપુર [૨૦૦૦ (૨) એસસીસી ૬૦૬] માં સુપ્રીમ કોર્ટના ચૂકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે પટાવાળાની જગ્યા માટે નિર્ધારિત ૮ માં ધોરણ કરતાં ઉચ્ચ લાયકાત ધરાવતો ઉમેદવાર તેના કારણે અપાત્ર બની જશે નહીં.

[૧૮] હાલના કેસમાં, સરકારે તારીખ ૦૬/૦૧/૨૦૧૦ ના તેના પત્રમાં, આરપીએસસી ના તારીખ ૧૩/૧૦/૨૦૦૯ ના પત્રના જવાબમાં, નીચેના

ત્રણ પાસાઓ પર સ્પષ્ટતા કરી છે, (૧) કારણ કે ૧૨ માં ધોરણની પરીક્ષા પછી C.P. Ed. સર્ટિફિકેટ આપવામાં આવે છે, D.P. Ed. ની ઉચ્ચ લાયકાતને પીટીઆઈ ગ્રેડ II અને પીટીઆઈ ગ્રેડ III માટે પાત્ર ગણવી જોઈએ, (૨) D.P. Ed. ઉપરાંત, B.P. Ed. ધરાવતા ઉમેદવારોને પણ તે સામ્યના આધારે પીટીઆઈ ગ્રેડ III ની જગ્યા પર નિમણૂક માટે પાત્ર ગણવા જોઈએ; (૩) B.P.E. ને એનસીટીઈ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી ન હોવાથી, આ લાયકાત ધરાવતા લોકોને પીટીઆઈ ગ્રેડ II અથવા પીટીઆઈ ગ્રેડ III ની જગ્યા પર નિમણૂક માટે પાત્ર ગણવા જોઈએ નહીં.

[૧૯] સ્પેશિયલ અપીલ નં. ૧૧૮૧/૨૦૧૨ માં અપીલકર્તાઓએ નાગપુર યુનિવર્સિટીના ત્રણ વર્ષના B.P. Ed. કોર્સના માર્કશીટ અને ડિગ્રીઓ તેમજ ભણાવવામાં આવતા વિષયો અને તેના પ્રથમ વર્ષ, બીજા વર્ષ અને આખરી વર્ષમાં આપવામાં આવતી તાલીમની વિગતો આપતો સિલેબસ રજૂ કર્યો છે. મૂળ રીતે નિર્ણિત કરવામાં આવેલા ગુચ્છમાંથી કેટલીક રીટ અરજીઓમાં, અરજદારોએ મોહન લાલ સુખાડિયા યુનિવર્સિટી, ઉદયપુર દ્વારા જારી કરાયેલ માર્કશીટ પણ રેકોર્ડ પર મૂકી છે, જે વર્ષોના ફેરફાર સાથે ઉપરોક્ત સિલેબસમાં આવરી લેવામાં આવેલા સમાન વિષયો દર્શાવે છે. અપીલકર્તાઓએ C.P. Ed. ની લાયકાત ધરાવતા ઉમેદવારોને જારી કરાયેલી સંખ્યાબંધ માર્કશીટ પણ રજૂ કરી છે, જે મુજબ: – ૧. એજ્યુકેશન થિયરીઝ ઓફ સાયકોલોજી એન્ડ હિસ્ટ્રી ઓફ ફિઝિકલ એજ્યુકેશન, ૨. ઓર્ગેનાઈઝેશન ઓફ ફિઝિકલ એજ્યુકેશન એન્ડ મેથડ્સ, ૩. હ્યુમન એનાટોમી/ફિઝિકલ હેલ્થ એજ્યુકેશન, સેફ્ટી એજ્યુકેશન, બેલેન્સ ડાયેટ એન્ડ ફર્સ્ટ એઈડ, અને ૪. ગાઈડન્સ એન્ડ કોચિંગ વિષયો તેમાં ભણાવવામાં આવે છે. નાગપુર યુનિવર્સિટીના B.P. Ed. કોર્સનો સિલેબસ, જે ત્રણ વર્ષની મુદતની ગ્રેજ્યુએશન ડિગ્રી છે, તે દર્શાવે છે કે તેમાં C.P. Ed. ના તમામ વિષયો સ્પષ્ટપણે આવરી લેવામાં આવ્યા છે, જેમ કે નીચેના તુલનાત્મક કોષ્ટક પરથી સ્પષ્ટ થશે:––

[૨૦] પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટ દ્વારા મનજીત સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય, સીડબલ્યુપી નં. ૪૫૧/૨૦૦૮, તારીખ ૦૫/૦૨/૨૦૧૦ ના ચૂકાદા દ્વારા નિર્ણિત, માં બે વર્ષની મુદતના C.P. Ed. ની બે લાયકાતોના સિલેબસમાંના પાઠ્યક્રમની ચાર વર્ષની મુદતના B.P. Ed. અને એક વર્ષની મુદતના D.P. Ed. સાથે આવી જ સરખામણી કરવામાં આવી હતી, જે નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે:--

પંજાબ યુનિવર્સિટી

[૨૧] પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટની લાર્જર બેંચે, ઉપરોક્ત સરખામણીના આધારે નીચેના અવલોકનો કર્યા છે:--

> "ઉપરોક્ત પરથી, એવું જણાય છે કે પંજાબ યુનિવર્સિટીએ C.P. Ed. બે વર્ષનો કોર્સ, B.P. Ed/D.P. Ed. એક વર્ષનો કોર્સ અને B.P.E અથવા B.P. Ed- ૪ વર્ષનો કોર્સ નિર્ધારિત કર્યો છે. આ કોર્સોના તુલનાત્મક અભ્યાસ પરથી, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે "રિક્રિએશન", "યોગ", "હેલ્થ એજ્યુકેશન" અને "સ્પોર્ટ્સ સાયકોલોજી" જેવા વિષયો C.P. Ed. ૨ વર્ષના કોર્સના પાઠ્યક્રમનો ભાગ છે. આમાંના મોટાભાગના વિષયો B.P. Ed/D.P. Ed. એક વર્ષના કોર્સ અથવા B.P.E. અથવા B.P. Ed. ચાર વર્ષના કોર્સનો પણ ભાગ છે, ભલે અલગ-અલગ નામો હેઠળ ભિન્ન રીતે અથવા સંયુક્ત રીતે હોય. ઉદાહરણ તરીકે, B.P. Ed/D.P. Ed. એક વર્ષના કોર્સ હેઠળ, "રિક્રિએશન" ને બદલે તે "ફિલોસોફી એન્ડ એડમિનિસ્ટ્રેશન ઓફ રિક્રિએશન" તેમજ "ઓફિશિયેટિંગ ઈન ગેમ્સ એન્ડ ટ્રેક એન્ડ ફિલ્ડ" છે. તે જ રીતે, હેલ્થ એજ્યુકેશન અને સ્પોર્ટ્સ સાયકોલોજી એ તમામ કોર્સોના પાઠ્યક્રમનો ભાગ છે. B.P. Ed/D.P. Ed. એક વર્ષના કોર્સમાં યોગનો ખાસ ઉલ્લેખ નથી, જોકે તે B.P.E/B.P. Ed. ચાર વર્ષના કોર્સનો પણ ભાગ છે. એવું જોવામાં આવે છે કે B.P. Ed. કોર્સમાં નાગપુર યુનિવર્સિટી, કુરુક્ષેત્ર યુનિવર્સિટીમાં "રિક્રિએશન એન્ડ

યોગ" સામાન્ય છે. એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે કુરુક્ષેત્ર યુનિવર્સિટી દ્વારા નિર્ધારિત C.P. Ed. એક વર્ષનો કોર્સ અને બે વર્ષનો કોર્સ પાઠ્યક્રમના ઘટકોમાંના એક તરીકે "રિક્રિએશન" પૂરૂં પાડતા નથી, જોકે તે B.P. Ed. એક વર્ષના કોર્સમાં નિર્ધારિત છે જે તે જ યુનિવર્સિટીમાં પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએશન કોર્સ છે. ગુરુ નાનક દેવ યુનિવર્સિટીમાં, B.P. Ed. માં રિક્રિએશન એન્ડ યોગ વગેરે વગેરે સમાવિષ્ટ છે. શ્રી ખોસલાએ C.P. Ed. કોર્સના ભાગરૂપે "રિક્રિએશન" પર ઘણો ભાર મૂક્યો છે. જો કે, એવું જાણવા મળ્યું છે કે પંજાબ અને હરિયાણા રાજ્યોની તમામ યુનિવર્સિટીઓ દ્વારા C.P. Ed. ના પાઠ્યક્રમમાં તે સમાનરૂપે અપનાવવામાં આવ્યું નથી. સાથે જ, એવું જણાય છે કે આ કોર્સો માત્ર C.P. Ed. પાઠ્યક્રમનો જ ભાગ નથી પરંતુ ઉચ્ચ અભ્યાસક્રમોનો પણ ભાગ હોઈ શકે છે જે કેટલીક યુનિવર્સિટીઓમાં અલગ નામો હેઠળ અથવા અલગ સ્વરૂપમાં હોઈ શકે છે. એક વાત સ્પષ્ટ છે, વિવિધ યુનિવર્સિટીઓમાં સમાન કોર્સના પાઠ્યક્રમમાં કોઈ સમાનતા નથી. કારણ કે જાહેરાતો/નિયમો હેઠળ નિર્ધારિત લાયકાત કોઈપણ માન્યતા પ્રાપ્ત યુનિવર્સિટીઓ/સંસ્થાઓમાંથી મેળવી શકાય છે, તેથી યુનિવર્સિટીઓનો પાઠ્યક્રમ ઉમેદવારોની પાત્રતા નક્કી કરવા માટેનો એકમાત્ર આધાર હોઈ શકે નહીં અને હોવો જોઈએ નહીં. તે પાઠ્યક્રમના વ્યાપક સ્પેક્ટ્રમ પર હોવો જોઈએ, કદાચ કેટલાક ઉમેરાઓ/બાકાત સાથે જે કોર્સની સમગ્ર પ્રોફાઈલમાં અવરોધ ન બને."

[૨૨] અંતિમ ભાગમાં, લાર્જર બેંચે, B.Ed. એ T.T.C. કરતાં ઉચ્ચ લાયકાત છે કે કેમ તે પ્રશ્ન પર, યોગેશ કુમાર, સુપ્રામાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચૂકાદા પર આધારિત દલીલ પર વિચાર કરતી વખતે, નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:--

"એ જ લીટી પર દલીલ કરતા શ્રી ખોસલાએ ભારે વિરોધ સાથે દલીલ કરી છે કે C.P. Ed. સિવાયની કોઈપણ લાયકાત ધરાવતા વ્યક્તિઓ પાત્ર નથી. ઉપરોક્ત ચૂકાદાની લાગુ પડવાની ક્ષમતાની પ્રશંસા

કરવાના હેતુથી, P.T.I. ની જગ્યા માટે ૧૯૫૫ ના નિયમો હેઠળ નિર્ધારિત નિયમની સ્થિતિ તપાસવી યોગ્ય ગણાય છે. આ ચૂકાદાના અગાઉના ભાગમાં નોંધવામાં આવેલા નિયમ પરથી, એવું જણાય છે કે મેટ્રિક અથવા ૧૦+૨ જેવી શૈક્ષણિક લાયકાત તેમાં નિર્ધારિત નથી. જો કે જાહેરાતમાં, સીનિયર સેકન્ડરી સર્ટિફિકેટ અથવા ઈન્ટરમીડિએટ અથવા તેને સમકક્ષ મૂળભૂત લાયકાત એ જગ્યા માટે આવશ્યક ઘટક છે. તે જ રીતે, વ્યાવસાયિક લાયકાત માટે, ફિઝિકલ એજ્યુકેશન C.P. Ed. માં બે વર્ષથી ઓછી ન હોય તેવી મુદતનું સર્ટિફિકેટ અથવા તેને સમકક્ષ લાયકાત નિર્ધારિત છે. જો કે, તારીખ ૨૪/૧૦/૨૦૦૬ ના સુધારાપત્રકના બળથી, C.P. Ed. ના એક વર્ષની મુદતના કોર્સવાળા ઉમેદવારને પણ પ્રશ્નાસ્પદ ભરતી માટે પાત્ર બનાવવામાં આવે છે. તે જ રીતે, નિયમમાં, C.P. Ed. ની કોઈ સમકક્ષ લાયકાતનો ઉલ્લેખ નથી, જોકે જાહેરાતમાં C.P. Ed. અથવા તેને સમકક્ષ લાયકાતને પણ વ્યાવસાયિક લાયકાત તરીકે માન્યતા આપવામાં આવી છે. એ વાતને નકારી શકાય નહીં કે નિયમ અને જાહેરાત હેઠળ નિર્ધારિત લાયકાત હંમેશા લઘુત્તમ લાયકાત હોય છે. C.P. Ed. કોર્સના સમકક્ષ કહી શકાય તેવા કોઈપણ કોર્સને ઓળખવાનું અમારૂં કામ નથી. સાથે જ, B.P. Ed. અને અન્ય ઉચ્ચ અભ્યાસક્રમોના પાઠ્યક્રમમાં, જો C.P. Ed. ના પાઠ્યક્રમના લગભગ તમામ ઘટકોનો સમાવેશ થતો હોય, તો તેને સંપૂર્ણપણે અલગ અને ભિન્ન લાયકાત તરીકે ગણવી જોઈએ નહીં. મુલતાનના કેસમાં, આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચે સ્પષ્ટપણે અવલોકન કર્યું છે કે D.P. Ed., B.P. Ed. અને M.P. Ed. એ જ લીટીમાં ઉચ્ચ લાયકાતો છે. C.P. Ed., B.P. Ed., D.P. Ed. જેવા અભ્યાસક્રમોના પાઠ્યક્રમ પરથી, એવું જાણવા મળે છે કે એક વર્ષ અથવા બે વર્ષના C.P. Ed. કોર્સના લગભગ તમામ ઘટકો પંજાબ અને હરિયાણા રાજ્યોની લગભગ તમામ યુનિવર્સિટીઓમાં D.P. Ed. કોર્સમાં ભણાવવામાં આવે છે. ટૂંકમાં અને સારાંશમાં, વિવાદ બે પ્રકારના અભ્યાસક્રમોના પાઠ્યક્રમની આસપાસ ફરે છે, એક જાહેરાતમાં

નિર્ધારિત એટલે કે C.P. Ed. અને અરજદારો દ્વારા મેળવેલા ઉચ્ચ અભ્યાસક્રમો. તથ્યો પર, અમે એવા વિચારપૂર્વકના અભિપ્રાયના છીએ કે B.P. Ed., B.P.E, D.P. Ed. ના પાઠ્યક્રમમાં પંજાબ અને હરિયાણા રાજ્યોની મુખ્ય યુનિવર્સિટીઓમાં C.P. Ed. માટે નિર્ધારિત પાઠ્યક્રમનો સમાવેશ થાય છે. ઉચ્ચ લાયકાતો એક જ વિષય અને લીટીમાં હોવાથી તેને અવગણી શકાય નહીં અને ઉચ્ચ લાયકાત ધરાવતા ઉમેદવારોને પસંદગી માટે વિચારણા કરવાનો ઈનકાર કરી શકાય નહીં."

[૨૩] હવે હાલના કેસમાં સંબંધિત ભરતી નિયમોની જોગવાઈઓ તરફ આવતા, ૧૯૭૧ ના નિયમો સાથે જોડાયેલા શિડ્યુલના સેક્શન B ની એન્ટ્રી ૩, મૂળભૂત પાત્રતા લાયકાત તરીકે સીનિયર સેકન્ડરી/સેકન્ડરી નિર્ધારિત કરતી વખતે, એલિમેન્ટરી શિક્ષણના સ્તરે પીટીઆઈ ની જગ્યા પર નિમણૂક માટે માત્ર ફિઝિકલ એજ્યુકેશનના સર્ટિફિકેટની જરૂરિયાત રાખે છે. જો કે ૨૦૦૧ ના નિયમો બે વર્ષની મુદતના ફિઝિકલ એજ્યુકેશનના સર્ટિફિકેટનું નિર્ધારણ કરે છે અને જેઓ તેને સમકક્ષ લાયકાત ધરાવતા હતા તેવા ઉમેદવારોને પણ પાત્ર ગણવાની મંજૂરી આપી છે. તેથી સમકક્ષતા માત્ર તદ્દન સમાન મુદતની અને સમાન સિલેબસ અને પાઠ્યક્રમ ધરાવતી લાયકાતના દ્રષ્ટિકોણથી નક્કી કરી શકાય નહીં. એ પણ ધ્યાનમાં રાખવું પડશે કે રીટ અરજદારો, જેઓ પીટીઆઈ ગ્રેડ III ની જગ્યા પર નિમણૂક માટે અપીલકર્તાઓના દાવાનો વિરોધ કરી રહ્યા છે, તેઓ એવા છે જેઓ માત્ર એક વર્ષની મુદતનું ફિઝિકલ એજ્યુકેશનનું સર્ટિફિકેટ ધરાવે છે. વિષયોમાં તાલીમ અને શિક્ષણ જે તેમને આપવામાં આવ્યું હતું/અપાયું હતું, તે અપીલકર્તાઓને પણ આપવામાં આવ્યું હતું/અપાયું હતું, જેઓ B.P. Ed. ની ડિગ્રી ધરાવે છે. જો કે, જ્યારે અમે ત્રણ વર્ષની મુદતના B.P. Ed. માં ભણાવવામાં આવતા વિષયો, તેના સિલેબસ/પાઠ્યક્રમમાં દર્શાવેલ વિષયો કે જેના આધારે અપીલકર્તાઓ પાત્રતાનો દાવો કરે છે અને પંજાબ યુનિવર્સિટીમાંથી બે વર્ષની મુદતના C.P. Ed. ના વિષયો (રાજસ્થાન રાજ્યમાં એવો કોઈ કોર્સ ન હોવાને કારણે), પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના

લાર્જર બેંચના ચૂકાદામાં ઉલ્લેખિત, ની સરખામણી કરીએ છીએ, ત્યારે અમને જણાય છે કે વિષયો લગભગ સમાન છે અને અગાઉના સિલેબસ/પાઠ્યક્રમને નોંધપાત્ર રીતે આવરી લે છે. તે વિષયો છે – (૧) હિસ્ટ્રી ઓફ ફિઝિકલ એજ્યુકેશન, (૨) એનાટોમી એન્ડ ફિઝિયોલોજી, (૩) એજ્યુકેશન એન્ડ સ્પોર્ટ્સ સાયકોલોજી, (૪) મેથડ્સ ઓફ ફિઝિકલ એજ્યુકેશન એન્ડ સ્પોર્ટ્સ, (૫) ઓફિશિયેટિંગ એન્ડ કોચિંગ, (૬) પ્રિન્સિપલ્સ ઓફ ફિઝિકલ એજ્યુકેશન, (૭) કાયનેસિયોલોજી, એક્સરસાઈઝ ફિઝિયોલોજી એન્ડ ફિટનેસ, (૮) હેલ્થ એજ્યુકેશન એન્ડ સેફ્ટી એજ્યુકેશન અને (૯) રિક્રિએશન એન્ડ યોગ. ત્રણ વર્ષની મુદતના **B.P. Ed.** ના સિલેબસમાં, જેનો સંદર્ભ ઉપર પહેલાથી જ આપવામાં આવ્યો છે, આ તમામ વિષયો લગભગ સમાન નામો સાથે આવરી લેવામાં આવ્યા છે. ઉપર જે તુલનાત્મક કોષ્ટક લેવામાં આવ્યું છે, તે સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે પહેલો વિષય "એજ્યુકેશન થિયરીઝ ઓફ સાયકોલોજી એન્ડ હિસ્ટ્રી ઓફ ફિઝિકલ એજ્યુકેશન" **B.P. Ed.** ના ડિગ્રી કોર્સના પ્રથમ વર્ષ તેમજ બીજા વર્ષમાં ખૂબ જ વિસ્તૃત સ્વરૂપમાં ભણાવવામાં આવે છે. વિષય "ઓર્ગેનાઈઝેશન ઓફ ફિઝિકલ એજ્યુકેશન એન્ડ મેથડ્સ" પણ **B.P. Ed.** ના ડિગ્રી કોર્સમાં **B.P. Ed.** ના બીજા અને આખરી વર્ષમાં ખૂબ જ વૈવિધ્યસભર રીતે ભણાવવામાં આવે છે. તે જ રીતે, "હ્યુમન એનાટોમી" વિષય જે **C.P. Ed.** માં વિષય તરીકે ભણાવવામાં આવે છે તે **B.P. Ed.** ના પ્રથમ વર્ષમાં "એનાટોમી એન્ડ ફિઝિયોલોજી" તરીકે ઓળખાતા વિષય તરીકે ભણાવવામાં આવે છે. **C.P. Ed.** માં ભણાવવામાં આવતો વિષય "ફિઝિકલ હેલ્થ એજ્યુકેશન, સેફ્ટી એજ્યુકેશન, બેલેન્સ્ડ ડાયેટ એન્ડ ફર્સ્ટ એઈડ", **B.P. Ed.** માં આખરી વર્ષમાં "હેલ્થ એજ્યુકેશન એન્ડ રેમેડિયલ એન્ડ કરેક્ટિવ ફિઝિકલ એજ્યુકેશન" ના વિષય તરીકે પણ સમાવવામાં આવ્યો છે, અને પછી "એજ્યુકેશનલ સાયકોલોજી એન્ડ કાઉન્સેલિંગ એન્ડ ગાઈડન્સ" વિષય છે. **C.P. Ed.** કોર્સમાં વિષય "બેલેન્સ ડાયેટ એન્ડ ફર્સ્ટ એઈડ" **B.P. Ed.** ના પ્રથમ વર્ષમાં વિષય "હેલ્થ, હાઈજીન એન્ડ સેનિટેશન" તરીકે પણ ભણાવવામાં આવે છે. **C.P. Ed.** માં વિષય "ગાઈડન્સ એન્ડ કોચિંગ" વિષય "કાઉન્સેલિંગ એન્ડ ગાઈડન્સ" તરીકે તેમજ **B.P. Ed.** કોર્સમાં વિષય

"ઓફિશિયેટિંગ એન્ડ કોચિંગ" તરીકે ભણાવવામાં આવે છે. C.P. Ed. માં વિષય "ટીચિંગ એન્ડ ઓફિશિયેટિંગ એબિલિટી, ઓફિશિયેટિંગ એસાઈનમેન્ટ" વિષય "ઓફિશિયેટિંગ એન્ડ કોચિંગ" અને પછી "ઓર્ગેનાઈઝેશન એન્ડ એડમિનિસ્ટ્રેશન ઓફ ફિઝિકલ એજ્યુકેશન" અને પછી "મેથડ ઈન ફિઝિકલ એજ્યુકેશન" તરીકે ખૂબ જ વ્યાપક ફોર્મેટમાં ભણાવવામાં આવે છે. ભલે B.P. Ed. એ તેના ધારકને પીટીઆઈ ગ્રેડ II ની ઉચ્ચ જગ્યા પર નિમણૂક મેળવવા માટે હકદાર બનાવતી ઉચ્ચ લાયકાત છે, પરંતુ અમે અહીં માત્ર એટલા માટે સમકક્ષતાનો પ્રશ્ન નક્કી કરી રહ્યા નથી કે તે ઉચ્ચ ડિગ્રી છે. બંનેની વિશ્લેષણાત્મક સરખામણી સ્પષ્ટપણે બહાર લાવે છે કે વિષયો ચોક્કસપણે સમાન છે, પરંતુ B.P. Ed. માં વિષયોનો પાઠ્યક્રમ ખૂબ વ્યાપક, મોટો અને વૈવિધ્યસભર છે.

[૨૪] જો કે અમે બે વર્ષની મુદતના C.P. Ed. કરતાં એક વર્ષની મુદતના B.P. Ed./D.P. Ed. અભ્યાસક્રમોની લાયકાતને ઉચ્ચ ગણતા પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના લાર્જર બેંચ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા વલણ સાથે સહમત થવા ઈચ્છતા નથી. ઉક્ત ચૂકાદાનું સાવચેતીપૂર્વક વાંચન દર્શાવે છે કે વાસ્તવમાં લાર્જર બેંચે તે વ્યુ લેવામાં, મુલતાન અને અન્ય વિ. હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય [૨૦૦૪ (૪) એસસીટી ૪૫] માં તે જ કોર્ટના અગાઉના ડિવિઝન બેંચના ચૂકાદા પર ભારે આધાર રાખ્યો હતો. બે વર્ષની મુદતના C.P. Ed. ની લાયકાતમાં માત્ર થિયરી પેપર્સ જ સમાવિષ્ટ નથી પરંતુ તે સમયગાળા દરમિયાન વિદ્યાર્થીઓને ભણાવવામાં આવતા દરેક વિષયોના સંદર્ભમાં પ્રેક્ટિકલ તાલીમ પણ આપવામાં આવે છે. તાલીમમાં રમતો, એથ્લેટિક્સ અને અન્ય પ્રવૃત્તિઓનો સમાવેશ થાય છે. નવ પેપર્સ બે વર્ષના સમયગાળામાં ફેલાયેલા ચાર સેમેસ્ટરમાં વિભાજિત થયેલ છે. વિદ્યાર્થીઓને પ્રાયોગિક પાસાઓ પર વિશેષ ભાર મૂકીને દરેક વિષયમાં વ્યાપક તાલીમ આપવામાં આવે છે. તે સિવાય, મનજીત સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય, સીડબલ્યુપી નં. ૪૫૧/૨૦૦૮ માં પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટની લાર્જર બેંચ કે આર માં ડિવિઝન બેંચ, કોઈએ પણ નેશનલ કાઉન્સિલ ફોર ટીચર એજ્યુકેશન

(ડીટરમિનેશન ઓફ મિનિમમ ક્વોલિફિકેશન ફોર રિક્રુટમેન્ટ ઓફ ટીચર્સ ઈન સ્કૂલ) રેગ્યુલેશન્સ, ૨૦૦૧ ની અસરોનું વિશ્લેષણ કર્યું નથી, જેણે એલિમેન્ટરી સ્તરે પીટીઆઈ ની જગ્યા પર નિમણૂક માટે પાત્રતા લાયકાત તરીકે બે વર્ષની મુદતના C.P. Ed. ને નિર્ધારિત કર્યા છે. તેથી જ્યારે અમને એવું માનવા માટે કોઈ કારણ મળતું નથી કે માત્ર એલિમેન્ટરી સ્તરના વિદ્યાર્થીઓ માટે C.P. Ed. માં કોઈ વિશિષ્ટ શારીરિક તાલીમ આપવામાં આવે છે, જે તાલીમ B.P. Ed. માં આપવામાં આવતી નથી, અમે એવું માનવા માટે પ્રેરાતા નથી કે એક વર્ષની મુદતની B.P. Ed/D.P. Ed. ની લાયકાત બે વર્ષની મુદતની C.P. Ed. ની લાયકાત કરતાં ઉચ્ચ લાયકાત છે અને તેથી, તેને સમકક્ષ ગણવી જોઈએ.

[૨૫] તેથી તાર્કિક રીતે એવું ફલિત થાય છે કે એનસીટીઈ દ્વારા માન્યતા પ્રાપ્ત B.P. Ed. ની લાયકાત ધરાવતા લોકો સમકક્ષ લાયકાત ધરાવતા રહેશે નહીં. B.P. Ed. ની ડિગ્રી, કારણ કે તેનો સિલેબસ C.P. Ed. ના વિષયના તમામ આવશ્યક ઘટકોને આવરી લે છે, તેને સંપૂર્ણપણે અલગ અને ભિન્ન લાયકાત તરીકે ગણી શકાય નહીં. આ બાબતનું બીજું મહત્વનું પાસું એ છે કે આર.પી.એસ.સી. એ બંને જગ્યાઓ માટે સમાન લેખિત પરીક્ષા પણ યોજી છે, આમ દર્શાવે છે કે સમાન માપદંડ લાગુ કરીને તમામ ઉમેદવારોની ગુણવત્તા ચકાસવામાં આવી છે. એલિમેન્ટરી સ્તરે પીટીઆઈ ગ્રેડ III ની જગ્યા પર નિમણૂક માટે C.P. Ed. ને પાત્રતા લાયકાત તરીકે માન્યતા આપવા ઉપરાંત, માધ્યમિક/ઉચ્ચતર માધ્યમિક સ્તરે પી.ટી.આઈ. ગ્રેડ II ની જગ્યા પર નિમણૂક માટે B.P. Ed. ની ડિગ્રીને પણ માન્યતા આપવામાં આવી છે.

[૨૬] હવે ડી.પી. એડ. ની લાયકાત પર આવતાં, એ નોંધવું જરૂરી છે કે સરકારે તેના તા. ૦૬.૦૧.૨૦૧૦ ના હુકમમાં, ડી.પી. એડ. ની લાયકાતને પણ સી.પી. એડ. ની લાયકાતની સમકક્ષ ગણવાનો નિર્દેશ આપ્યો છે, પરંતુ ૨૦૦૧ ના વિનિયમોમાં, એન.સી.ટી.ઈ. એ ડી.પી. એડ. ની લાયકાતને ન તો કોઈ માન્યતા આપી છે કે ન તો તેને પ્રાથમિક અથવા માધ્યમિક/ઉચ્ચતર

માધ્યમિક શાળાઓના સ્તરે પી.ટી.આઈ. ના પદ પર નિમણૂક માટે પાત્રતાની લાયકાતો પૈકીની એક તરીકે નિર્ધારિત કરી છે. જે સામ્યતાના આધારે આપણને બી.પી. એડ. ની લાયકાતને સી.પી. એડ. ની લાયકાતની સમકક્ષ ગણવા માટે પ્રેરિત કરવામાં આવ્યા છે, તે એ છે કે તે ઉચ્ચ હોવા ઉપરાંત, તમામ વિષયોને વધુ વિસ્તૃત સ્વરૂપમાં આવરી લે છે. પરંતુ આ સામ્યતા ડી.પી. એડ. ની લાયકાતને લાગુ કરી શકાતી નથી. ભલે ૧૯૭૧ ના નિયમો ડી.પી. એડ. ની લાયકાતને પીટીઆઈ ગ્રેડ-II ના પદ પર નિમણૂક માટે પાત્રતા લાયકાત તરીકે માન્યતા આપે છે, પરંતુ ડી.પી. એડ. ને ૨૦૦૧ ના વિનિયમોમાં પરિકલ્પિત સી.પી. એડ. ની સમકક્ષ ગણી શકાય નહીં, જે માત્ર બે વર્ષથી ઓછી અવધિના સી.પી. એડ. ને પ્રાથમિક સ્તરે પીટીઆઈ ના પદ પર નિમણૂક માટે અને માધ્યમિક/ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના સ્તરે ત્રણ વર્ષની અવધિના અથવા તેને સમકક્ષ ફિઝિકલ એજ્યુકેશનમાં બેચલર (બી.પી. એડ.) ને જ જરૂરી લાયકાત તરીકે માન્યતા આપે છે. સી.પી. એડ. ની લાયકાત, જેની સાથે સરખામણી કરવાની છે, તે આથી બે વર્ષથી ઓછી અવધિની ન હોવી જોઈએ અને તેથી, એક વર્ષની અવધિના ડિપ્લોમા કોર્સને સમાન સામ્યતા પર તેની સમકક્ષ ગણી શકાય નહીં. તદુપરાંત, આવી સરખામણી એક વર્ષના સી.પી. એડ. સાથે કરી શકાતી નથી કારણ કે માત્ર તે લોકો જ કે જેઓ પહેલેથી જ એક વર્ષની સી.પી. એડ. ની લાયકાત ધરાવતા હતા અથવા ૨૦૦૫ સુધી એક વર્ષના સી.પી. એડ. કોર્સમાં પ્રવેશ મેળવેલ હતો, તેઓને ૨૦૦૧ ના વિનિયમોની બીજી અનુસૂચિની કલમ ૨ ની નીચે આપેલી નોંધના ગુણદોષ પર યોગ્ય ગણવામાં આવ્યા છે અને અન્યથા નહીં. તેથી, જે આધાર પર આપણે ત્રણ વર્ષની અવધિ ધરાવતી બી.પી. એડ. ની લાયકાતને બે વર્ષની અવધિ ધરાવતી સી.પી. એડ. ની લાયકાતની સમકક્ષ ગણી છે, તે એક વર્ષની અવધિ ધરાવતી ડી.પી. એડ. ની લાયકાતને લાગુ કરી શકાતી નથી.

[૨૭] આ બાબતમાં સંકળાયેલા પ્રશ્ન જેવો જ પ્રશ્ન આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચ સમક્ષ સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન અને અન્ય વિ. હરિ રામ અને અન્ય, ઉપરોક્ત, ના કેસમાં વિચારણા અર્થે આવ્યો હતો, જોકે, તે પીટીઆઈ ગ્રેડ-II ના પદ પર

સીધી ભરતીના સંદર્ભમાં હતો. ૧૯૭૧ ના નિયમો સાથે જોડાયેલી અનુસૂચિમાં તે સમયે પ્રવર્તમાન સંબંધિત એન્ટ્રીએ જોગવાઈ કરી હતી કે જેઓ શારીરિક શિક્ષણમાં ડિપ્લોમા સાથે સ્નાતક અથવા સમકક્ષ પરીક્ષા અથવા શારીરિક શિક્ષણમાં ૪ વર્ષના ડિપ્લોમા સાથે માધ્યમિકની લાયકાત ધરાવે છે, તેઓ નિમણૂક માટે પાત્ર રહેશે. ઈન્દિરા ગાંધી યુનિવર્સિટી, નાગપુર અને યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન દ્વારા માન્યતા પ્રાપ્ત અન્ય યુનિવર્સિટીઓમાંથી શારીરિક શિક્ષણમાં સ્નાતકની ડિગ્રી ધરાવતા ઉમેદવારોને પીટીઆઈ ગ્રેડ–II ના પદ પર સીધી ભરતી માટે પાત્ર ગણવામાં આવ્યા ન હતા. આવા ઉમેદવારોએ રિટ અરજીઓ દાખલ કરીને આ કોર્ટનો સંપર્ક કર્યો હતો. આ કોર્ટની સિંગલ બેંચે અરજીઓ મંજૂર કરતાં ઠરાવ્યું હતું કે યુજીસી દ્વારા માન્યતા પ્રાપ્ત યુનિવર્સિટીઓમાંથી શારીરિક શિક્ષણમાં સ્નાતકની ડિગ્રી ધરાવતા ઉમેદવારોને અન્ય ઉમેદવારો, જેઓ સ્નાતકની ડિગ્રી અથવા સ્નાતકની ડિગ્રીની સમકક્ષ અને શારીરિક શિક્ષણમાં ડિપ્લોમા ધરાવે છે, તેમની સાથે પાત્ર ગણવા જોઈએ. ડિવિઝન બેંચ સમક્ષ અપીલમાં ઉપરોક્ત સિંગલ બેંચના ચુકાદાને પડકારવામાં આવ્યો હતો. રાજ્ય તરફથી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સિંગલ બેંચે નિયમોને તેમના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં ધ્યાનમાં લીધા નથી અને પીટીઆઈ ગ્રેડ–II ના પદ પર નિમણૂક કરવાના હેતુ માટે, વિશેષ શારીરિક પ્રાયોગિક તાલીમ અત્યંત આવશ્યક છે અને જો અપ્રશિક્ષિત વ્યક્તિઓની ભરતી કરીને પીટીઆઈ ના પદ પર નિમણૂક કરવામાં આવે, તો તેઓ વિદ્યાર્થીઓને શારીરિક તાલીમ આપી શકશે નહીં. રિટ અરજદારોની દલીલ એ હતી કે શારીરિક શિક્ષણમાં ડિગ્રીનો કોર્સ કરતી વખતે, તેઓએ તે વ્યક્તિઓની સરખામણીમાં વધુ સૈદ્ધાંતિક અભ્યાસ અને વધુ પ્રાયોગિક તાલીમ મેળવી છે, જેમણે શારીરિક શિક્ષણમાં ડિપ્લોમા મેળવ્યો છે, અને તેમાંથી કેટલાક એ જ યુનિવર્સિટીમાંથી છે, જેમાંથી રિટ અરજદારોએ ડિગ્રીની લાયકાત મેળવી છે. સ્પેશિયલ અપીલનો નિર્ણય કરતી વખતે, આ કોર્ટની ડિવિઝન બેંચે ચુકાદાના પેરા ૮ માં ઠરાવ્યું હતું કે,

"....નિયમોનું આવું અર્થઘટન અર્થહીન છે અને તે અરજદારો જેવા વ્યક્તિઓના અધિકારો અંગે ન્યાયનો અનર્થ સર્જે છે જેઓ લાયકાત ધરાવે છે અને શારીરિક શિક્ષણમાં ડિગ્રી ધરાવે છે. આ સિવાય, જે વ્યક્તિ ચોક્કસ વિષયમાં ડિગ્રી કોર્સ કરે છે તેણે આવા શિક્ષણ માટે સદર કોર્સ કરવો પડે છે, વધુ પેપર્સનો અભ્યાસ કરવો પડે છે અને ડિપ્લોમા કોર્સ મેળવનાર વ્યક્તિઓની સરખામણીમાં વધુ પ્રાયોગિક તાલીમમાંથી પસાર થવું પડે છે જે સરખામણીમાં ટૂંકી અવધિનો હોય છે...."

[૨૮] તેથી એવું હોલ્ડ કરવું જ જોઈએ કે બે લાયકાતોની સમકક્ષતાનો પ્રશ્ન નક્કી કરતી વખતે, બે કોર્સની સરખામણીત્મક અવધિ એ એક મહત્વપૂર્ણ પાસું છે, ખાસ કરીને જ્યારે પ્રાયોગિક તાલીમ એ અભ્યાસક્રમનો એક મહત્વપૂર્ણ ઘટક હોય. જ્યારે પ્રાથમિક સ્તરે પીટીઆઈ ની નિમણૂક માટે ૨૦૦૧ ના વિનિયમો મુજબ બે વર્ષની અવધિની સી.પી. એડ. લાયકાત જરૂરી હોય, અને ૨૦૦૫ થી આગળ એક વર્ષની અવધિની સી.પી. એડ. લાયકાતને બંધ કરવાનો/અમાન્ય કરવાનો સ્પષ્ટ આદેશ હોય, ત્યારે એક વર્ષની સી.પી. એડ. અને ડી.પી. એડ. લાયકાત અને એક વર્ષની બી.પી. એડ. લાયકાતને બે વર્ષની અવધિની સી.પી. એડ. લાયકાતની સમકક્ષ ગણી શકાય નહીં. ત્રણ વર્ષની બી.પી. એડ. લાયકાત ધરાવતા ઉમેદવારોને ઉપરોક્ત કારણોસર પ્રાથમિક સ્તરે પીટીઆઈ ના પદ પર નિમણૂક માટે પાત્ર ગણવા પડશે."

૩૦ હું રાજસ્થાન હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા **મદન ગીર અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન [૨૦૧૩ લેબર ઈન્ડસ્ટ્રિયલ કેસીસ ૭૨૪]** ના કેસમાં આપેલા અન્ય એક નિર્ણયનો પણ ઉલ્લેખ કરી શકું છું. **મદન ગીર (ઉપરોક્ત)** માં, રાજ્ય સરકારે, ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૦૯ ના પ્રોવાઈઝો દ્વારા તેને આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, રાજસ્થાન એજ્યુકેશન

સબઓર્ડિનેટ સર્વિસના સભ્યોને લગતી ભરતી અને અન્ય સેવા શરતોનું નિયમન કરવા માટે "રાજસ્થાન એજ્યુકેશન સબઓર્ડિનેટ સર્વિસ રૂલ્સ ૧૯૭૧" નામના નિયમો બનાવ્યા હતા. નિયમો સાથે જોડાયેલી અનુસૂચિ–I મુજબ, "સર્ટિફિકેટ ઈન ફિઝિકલ એજ્યુકેશન" (ટૂંકમાં, 'સી.પી.એડ.') ની લાયકાત ધરાવતા વ્યક્તિઓ ફિઝિકલ ટ્રેનિંગ ઈન્સ્ટ્રક્ટર્સ, ગ્રેડ III તરીકે નિમણૂક માટે વિચારણા કરવા માટે પાત્ર છે. ફિઝિકલ ટ્રેનિંગ ઈન્સ્ટ્રક્ટર, ગ્રેડ III ના પદ પર નિમણૂક માટે નિર્ધારિત પાત્રતા અન્ય બાબતોની સાથે શારીરિક શિક્ષણમાં બેચલર ડિગ્રી (બી.પી.એડ.) ધરાવવાની હતી. તેમાંના અરજદારો સી.પી.એડ. ની લાયકાત ધરાવતા હતા અને ફિઝિકલ એજ્યુકેશન ઈન્સ્ટ્રક્ટર્સ, ગ્રેડ III ના પદો પર નિમણૂક માટે વિચારણા કરવા પાત્ર હતા. ત્યારબાદ, નિયમોમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો. સુધારાના પરિણામે, સી.પી.એડ. અને ડી.પી.એડ. ની લાયકાત ધરાવતી વ્યક્તિઓની સાથે ફિઝિકલ ટ્રેનિંગ ઈન્સ્ટ્રક્ટર્સ, ગ્રેડ III ની નિમણૂકો માટે બી.પી.એડ. ની લાયકાત ધરાવતા વ્યક્તિઓને પણ વિચારણા માટે ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવ્યા.

તેમાંના સી.પી.એડ. ની લાયકાત ધરાવતા અરજદારોએ સુધારેલી પાત્રતા એટલે કે ફિઝિકલ ટ્રેનિંગ ઈન્સ્ટ્રક્ટર્સ, ગ્રેડ III ના પદો પર નિમણૂકો માટે પાત્રતાના માપદંડમાં બી.પી.એડ. ધારકોના સમાવેશને પડકાર્યો. રિટ અરજીને ફગાવી દેતી વખતે, ડિવિઝન બેંચે નીચે મુજબ હોલ્ડ કર્યું:

"[૪] અરજદારોના વિદ્વાન વકીલની રજૂઆત એ છે કે નેશનલ કાઉન્સિલ ફોર ટીચર એજ્યુકેશન એક્ટ, ૧૯૯૩ મુજબ બનાવેલ નેશનલ કાઉન્સિલ ફોર ટીચર્સ એજ્યુકેશન (ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ મિનિમમ ક્વોલિફિકેશન ફોર રિક્રુટમેન્ટ ઓફ ટીચર્સ) રેગ્યુલેશન્સ ૨૦૦૧ (આ પછીથી "૨૦૦૧ ના વિનિયમો" તરીકે સંદર્ભિત) અને તે મુજબ પ્રાથમિક સ્તર માટેના ફિઝિકલ ટ્રેનિંગ ઇન્સ્ટ્રક્ટર પાસે બે વર્ષથી ઓછી ન હોય તેવી અવધિનું અથવા તેને સમકક્ષ સર્ટિફિકેટ ઇન ફિઝિકલ એજ્યુકેશન (સી.પી.એડ.) હોવું જરૂરી છે. બી.પી.એડ. ધારકો ઉપરોક્ત વિનિયમો અનુસાર પ્રાથમિક શારીરિક શિક્ષણ સ્તરે નિમણૂક માટે વિચારણા કરવા માટે પાત્ર નથી, તેથી, ૧૯૭૧ ના નિયમોમાં લાવવામાં આવેલ સુધારો ખામીયુક્ત છે.

[૫] અમને કરવામાં આવેલી દલીલમાં કોઈ ગુણદોષ જણાતા નથી. ૨૦૦૧ ના વિનિયમો શિક્ષકોની ભરતી માટેના લઘુત્તમ ધોરણો નિર્ધારિત કરે છે. એ વાત સાચી છે કે, પ્રાથમિક સ્તરે ફિઝિકલ ટ્રેનિંગ ઇન્સ્ટ્રક્ટરના પદ પર નિમણૂક માટે લઘુત્તમ શૈક્ષણિક અને વ્યવસાયિક લાયકાત તરીકે બે વર્ષથી ઓછી અવધિના સી.પી.એડ. અથવા તેને સમકક્ષ લાયકાત નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે, પરંતુ બી.પી.એડ. ની લાયકાત સી.પી.એડ. ની લાયકાત કરતાં ઘણી ઉચ્ચ છે. ૨૦૦૧ ના વિનિયમો મુજબ સામાવાળાઓ ઉપરોક્ત વિનિયમો હેઠળ નિર્ધારિત પાત્રતા કરતાં ઓછી કોઈ પાત્રતા નિર્ધારિત કરી શક્યા ન હોત, પરંતુ જરૂરી પાત્રતા તરીકે લાયકાતના ઉચ્ચ ધોરણો રજૂ કરવાની ચોક્કસપણે મંજૂરી છે. રિટ માટેની આ અરજીઓમાં ચુકાદા હેઠળની જોગવાઈઓ અરજદારોના મૂળભૂત અધિકારો સાથે બિલકુલ અસંગત નથી કે ધારાસભીય ક્ષમતાથી બહાર પણ નથી. લાવવામાં આવેલ સુધારો સંપૂર્ણપણે વાજબી છે કારણ કે તે ફિઝિકલ ટ્રેનિંગ ઇન્સ્ટ્રક્ટર ગ્રેડ–III ના પદ પર નિમણૂક માટે પાત્રતા તરીકે ઉચ્ચ લાયકાત પૂરી પાડે છે. એ નોંધવું વધુ સુસંગત છે કે રાજસ્થાન રાજ્યમાં કોઈ પણ સંસ્થા ઓછામાં ઓછા છેલ્લા આશરે એક દાયકાથી રાજસ્થાન રાજ્યમાં સી.પી.એડ. ની લાયકાત પૂરી પાડતી નથી. તેથી, ફિઝિકલ ટ્રેનિંગ ઇન્સ્ટ્રક્ટર્સ ગ્રેડ–III ના પદ પર નિમણૂક માટે નિર્ધારિત સુધારેલી પાત્રતા પર આક્ષેપ કરવા

માટે કોઈ કેસ બનતો નથી. ઉપરોક્ત આપેલા કારણોસર, રિટ અરજીઓ ફગાવી દેવામાં આવે છે."

૩૧ રાજસ્થાન હાઈકોર્ટના ઉપરોક્ત સંદર્ભિત નિર્ણયમાં નોંધવા જેવી મહત્વની બાબત એ હકીકત છે કે રાજસ્થાન રાજ્યમાં તે સમયે વિતેલા આશરે એક દાયકાથી રાજસ્થાન રાજ્યમાં કોઈ પણ સંસ્થા સી.પી.એડ. ની લાયકાત પૂરી પાડતી ન હતી. તેને ધ્યાનમાં રાખીને ડિવિઝન બેંચે ફિઝિકલ એજ્યુકેશન ઈન્સ્ટ્રક્ટર, ગ્રેડ III ના પદ પર નિમણૂક માટેના સુધારેલા પાત્રતા માપદંડો પર આક્ષેપ કરવાનો ઈનકાર કર્યો હતો.

૩૨ મને નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા તપાસવા દો. સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૮૮૮૭/૨૦૦૭ માં એનેક્ષર–ઈ નું મુક્ત ગુજરાતી ભાષાંતર નીચે મુજબ છે:

"વંચાણે લીધા:
(૧) પ્રાથમિક શિક્ષણ નિયામકની કચેરીનો પત્ર નં. છ/ઉ/ગ્રાન્ટ/વિદ્યા સહાયક/૮૫૨૪–૮૬૭૯/૯૮–૯૯ તા. ૧૫/૬/૯૮.
(૨) પ્રાથમિક શિક્ષણ નિયામકની કચેરીનો પત્ર નં. છ/ઉ/ગ્રાન્ટ/વિદ્યા સહાયક/૨૦૦૦/૧૧૬૧–૮૨ તા. ૨૫.૧.૨૦૦૦.

રોજકામ

ગુજરાત સરકારે વંચાણે લીધા–૧ થી પ્રાથમિક શાળામાં પ્રાથમિક શિક્ષકની ભરતી માટે વિદ્યા સહાયકની યોજના દાખલ કરી છે.

૧ વિદ્યા સહાયકની ભરતીની યોજના અનુસાર, પ્રાથમિક શિક્ષણ નિયામકે નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિ, અંજાર માં પ્રાથમિક શિક્ષકની ૧૭ ખાલી જગ્યાઓ ભરવા માટે મંજૂરી આપી હતી. સંદર્ભ ૨ ના પત્રથી ભરતીના ૩ જા રાઉન્ડમાં.

૨ જે ૧૭ જગ્યાઓ માટે ભરતી માટે મંજૂરી આપવામાં આવી હતી તેમાંથી, સરકારની નીતિ અનુસાર આંતર જિલ્લા ફેરબદલી દ્વારા વિદ્યા સહાયકની ૫ જગ્યાઓ ભરવાની જરૂર હતી અને કચ્છ જિલ્લાને લાગુ પડતી રોસ્ટર નીતિનો અમલ કરીને વિદ્યા સહાયકની ૧૨ જગ્યાઓ ભરવાની જરૂર હતી.

૩ જે ૧૨ જગ્યાઓ મંજૂર કરવામાં આવી હતી તે માટે, પ્રશાસનિક અધિકારી, અંજાર નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિએ પીટીસી અને તાલીમાર્થી સ્નાતકોમાંથી વિદ્યા સહાયકના પદ માટે સ્થાનિક વર્તમાનપત્ર, કચ્છ મિત્ર માં તા. ૦૫/૦૨/૨૦૦૦ ના રોજ જાહેરાત બહાર પાડી હતી અને સમિતિમાં એક પી.ટી. શિક્ષક અને એક સંગીત શિક્ષક માટે જગ્યાઓ ખાલી હોવાથી. તે માટે ડી.પી.એડ., સી.પી.એડ./બી.પી.એડ. અને સંગીત વિશારદની લાયકાત ધરાવતા ઉમેદવારો પાસેથી અરજીઓ મંગાવવામાં આવી હતી. અરજદારોને જાહેરાત પ્રસિદ્ધ થયાની તારીખથી ૧૦ દિવસની મુદતમાં પ્રશાસનિક અધિકારી, અંજાર નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિને તેમની અરજીઓ સબમિટ કરવા માટે જણાવવામાં આવ્યું હતું.

૪ નિયત સમય મર્યાદામાં (એટલે કે તા. ૧૪/૦૨/૨૦૦૦ ના રોજ કચેરી સમયના અંત સુધીમાં) કુલ મળીને ૯૦ અરજીઓ મળી હતી.

૫ તે ૯૦ અરજીઓમાંથી ૩૦ અરજીઓ નીચેના કારણોસર અસ્વીકાર કરવામાં આવી હતી.

એ. વયમર્યાદા વધી જવાના કારણે – ૧૧

બી. અરજદાર અપ્રશિક્ષિત હોવાના કારણે – ૭
સી. અરજીઓ સાથે મૂળ દસ્તાવેજો સામેલ ન હોવાના કારણે – ૧૨
કુલ અસ્વીકાર થયેલ અરજીઓ – ૩૦

૬ મળેલ ૯૦ અરજીઓમાંથી ૩૦ અરજીઓ અસ્વીકાર કરવામાં આવી હોવાથી, બાકીની ૬૦ અરજીઓને ગ્રાહ્ય ગણવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ, એક અરજદારે તેની અરજી પાછી ખેંચી લીધી કારણ કે તેને અન્યત્ર નિમણૂક મળી ગઈ હતી. બાકીની ૧૫૯ અરજીઓનું વર્ગવાર વિભાજન નીચે મુજબ કરવામાં આવ્યું હતું:

એ. સામાન્ય (બિનઅનામત)–૨૨
બી. ઓ. બી. સી. ૧૫
સી. એસ. સી. ૧૪
ડી. એસ. ટી ૮

૭ કચ્છ જિલ્લાને લાગુ પડતી રોસ્ટર પ્રણાલી અનુસાર, નીચે મુજબ ૧૨ ખાલી જગ્યાઓ ભરવાની જરૂર હતી:

૧. સામાન્ય (અનામત)–૫
૨. ઓ. બી. સી. ૧
૩. એસ. સી. ૧
૪. એસ. ટી ૧
૫. સી.પી.એડ./B.P.Ed. ૧.
૬. સંગીત વિશારદ–૧
કુલ–૧૨

૮ ઉપરોક્ત ૧૨ પદો પર ભરતી માટે, ૫૯ ઉમેદવારોમાંથી ૪૭ ઉમેદવારોને તા. ૨૨/૦૨/૨૦૦૦ ના રોજ ઈન્ટરવ્યુ કૉલ લેટર્સ ઈશ્યૂ કરવામાં આવ્યા હતા કારણ કે અંજાર નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિની પસંદગી સમિતિ તા.

૦૭/૦૩/૨૦૦૦ ના રોજ યોજાવાની નિયત થઈ હતી. ઈન્ટરવ્યુ કૉલ લેટર્સ ઈશ્યૂ કર્યા પછી, ૩ ઉમેદવારોએ તેમના મૂળ દસ્તાવેજો પરત મેળવવા માટે અરજી કરી. જેમાંથી ૧ ઉમેદવારની અરજી વયમર્યાદા વધી જવાના કારણે પહેલાથી જ અસ્વીકાર કરવામાં આવી હતી. જ્યારે ૨ ઉમેદવારોએ અન્યત્ર અરજી કરવા માગતા હોવાથી મૂળ દસ્તાવેજો પરત લીધા હતા અને તેથી, બાકીના ૪૫ ઉમેદવારોને ઈન્ટરવ્યુ માટે બોલાવવામાં આવ્યા હતા. જેમાંથી ૩ ઉમેદવારો ઈન્ટરવ્યુ સમયે ગેરહાજર રહ્યા હતા અને તેથી, ૪૨ ઉમેદવારોમાંથી ગુણવત્તા યાદી તૈયાર કરવામાં આવી હતી.

૯ સંગીત વિશારદની લાયકાત સાથે ઈન્ટરવ્યુ માટે બોલાવવામાં આવેલા ૨ ઉમેદવારોમાંથી, એક ઉમેદવારે તેની માર્કશીટના સંદર્ભમાં તેની સ્થિતિ સ્પષ્ટ કરવા માટે સમય માંગ્યો હતો અને તેથી, તેની વિનંતીનો સ્વીકાર કરીને પસંદગી સમિતિ દ્વારા તા. ૧૦/૦૩/૨૦૦૦ પછી સંગીત વિષય માટેના ઉમેદવારોની પસંદગી યાદી અને પ્રતિક્ષા યાદી તૈયાર કરવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું.

૧૦ કુલ મંજૂર થયેલ ૧૭ પદોમાંથી ઉપરોક્ત પ્રક્રિયા હાથ ધરીને વિદ્યા સહાયકની ૧૨ જગ્યાઓ ભરવા માટેની પસંદગી યાદી અને પ્રતિક્ષા યાદી વર્ગવાર પસંદગી યાદી અને ગુણવત્તા યાદી તૈયાર કરવામાં આવી હતી. આંતર જિલ્લા ફેરબદલી દ્વારા ૫ જગ્યાઓ ભરવાની જરૂર હતી. પરંતુ તે વર્ગમાં માત્ર ૩ અરજીઓ જ મળી છે તેથી તેઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે જ્યારે બાકીની ૨ ખાલી જગ્યાઓ માટે સંદર્ભ નં. ૨ ના પરિપત્ર મુજબ આજ દિન સુધી કોઈ અરજી ન હોવાથી, બાકીની ખાલી જગ્યાઓ જે અન્યથા આંતર જિલ્લા ફેરબદલી દ્વારા ભરવાની જરૂર હતી તે વિદ્યા સહાયક દ્વારા ભરવાની જરૂર હતી અને તેથી પસંદગી સમિતિની બેઠકમાં જે આજે યોજાયેલ છે તેમાં એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે તે ૨ ખાલી જગ્યાઓમાંથી એક સામાન્ય વર્ગમાંથી અને એક ઓબીસીમાંથી ભરી શકાય અને જરૂરી રોજકામ કરવામાં આવેલ છે.

૧૧ તદનુસાર સામાન્ય વર્ગ અને ઓબીસીમાંથી એક–એક પદ ભરવાનું નક્કી કરવામાં આવેલ છે. પસંદગી યાદી અને પ્રતિક્ષા યાદી નીચે મુજબ તૈયાર કરવામાં આવેલ છે:

બિનઅનામત પસંદગી યાદી

ક્રમ નં.	ઉમેદવારનું નામ	મેરીટ
૧	ઠક્કર રિતિ પ્રેમજીભાઈ	‘૮૧.૦૨૫
૨	પરમાર સપના મહેન્દ્રકુમાર	‘૭૯.૦૯૨
૩	સોરઠિયા વર્ષાબેન મનુભાઈ	‘૭૦.૦૧૫
૪	જાડેજા કુંડનબા રવુભાઇ	‘૭૫.૯૭૪
૫	સોરથિયા હીરાલ કૃષ્ણકાંત	‘૭૪.૯૬૦
૬	મોઘરિયા અરુણાબેન લક્ષ્મણભાઈ	‘૭૪.૯૬૦

બિનઅનામત પ્રતીક્ષા યાદી

ક્રમ નં.	ઉમેદવારનું નામ	મેરીટ
૧	જાડેજા વિપુલાબા અભેસિંહ	‘૭૨.૦૫૧

ઓ. બી. સી. પસંદગી યાદી

ક્રમ નં.	ઉમેદવારનું નામ	મેરીટ
૧	પારેખ જયશ્રી કિરીટકુમાર	‘૭૨.૫૩૩
૨	દાચા જલપા રમેશચંદ્ર	‘૬૮.૮૭૪
૩	ચાવડા વિજેતા વાસુદેવ	‘૬૮.૩૭૮
૪	રોઝ કિરીટભાઈ ગોવિંદભાઈ	‘૬૫.૨૫૭

ઓ. બી. સી. ની પ્રતીક્ષા યાદી

ક્રમ નં.	ઉમેદવારનું નામ	મેરીટ
૧	ટાંકી રાધા પોપટલાલ	‘૬૩.૦૩૩

એસસી પસંદગી યાદી

ક્રમ નં.	ઉમેદવારનું નામ	મેરીટ
૧	ચાવડા જાસ્મીન ભોગીલાલ	‘૭૦.૪૦૭

એસસી વેઈટિંગ લિસ્ટ

ક્રમ નં.	ઉમેદવારનું નામ	મેરીટ
૧	અગરચા કિરીટકુમાર નાનાલાલ	‘૬૪.૫૯૫

ST પસંદ કરેલ યાદી

ક્રમ નં.	ઉમેદવારનું નામ	મેરીટ
૧	મહલતા કમલાબેન રમણભાઈ	‘૬૨.૯૪૪

એસટી વેઈટિંગ લિસ્ટ

ક્રમ નં.	ઉમેદવારનું નામ	મેરીટ
૧	રાઠોડ પલ્લવીબેન મદુકાંતભાઈ	‘૬૨.૨૩૫

સી.પી.એડ../D. P. Ed. પસંદગી યાદી

ક્રમ નં.	ઉમેદવારનું નામ	મેરીટ

૧	ગોહિલ હિતેન્દ્ર મુલુભા	‘૬૪.૮૦૦

સી.પી.એડ../D. P. Ed. વેઈટીંગ લીસ્ટ

ક્રમ નં. નં.	ઉમેદવારનું નામ	મેરીટ
૧	લિલાન દિનેશરાજ પન્નારામ	‘૬૨.૯૩૫ *(D.P.Ed.)*

ઉપર જણાવ્યા મુજબ, અંજાર નગર પ્રાથમિક શિક્ષા સમિતિમાં ૧૭ મંજૂર કરાયેલી જગ્યાઓમાંથી ૧૪ જગ્યાઓ વિદ્યા સહાયક દ્વારા ભરવામાં આવે છે જ્યારે ૩ જગ્યાઓ આંતર જિલ્લા સ્થાનાંતરણ દ્વારા ભરવામાં આવે છે.

તારીખ:૦૭/૦૩/૨૦૦૦.

સહી/-
જિલ્લા શિક્ષણ અધિકારી
જિલ્લા શિક્ષણ અધિકારીની કચેરી
ભુજ-કચ્છ

સહી/-
ચેરમેન
અંજાર નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિ
અંજાર કચ્છ

સહી/-
વહીવટી અધિકારી
અંજાર નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિ
અંજાર કચ્છ

૩૩ મારો એવો અભિપ્રાય છે કે રિટ અરજદારો સી.પી.એડ. ની જરૂરી લાયકાત ધરાવતા ન હોવાથી, તેઓને પ્રશ્નરૂપ પદો પર નિમણૂક આપી શકાઈ ન હોત, અને ખાસ કરીને, જ્યારે આ સંબંધમાં જાહેરાત ખૂબ જ સ્પષ્ટ હતી. વાસ્તવમાં અરજીઓ શરૂઆતમાં જ ફગાવી દેવી જોઈતી હતી. એ નોંધતા ખૂબ દુઃખ થાય છે કે બે રિટ અરજદારોએ આશરે પાંચ વર્ષના સમયગાળા માટે કામ કર્યું હોવા છતાં,

ઘરે જવું પડ્યું. રિટ અરજદારો તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે સામ્યતા (ઇક્વિટી) ને ધ્યાનમાં રાખીને પણ, તેઓને સાતત્ય સાથે સેવામાં પુનઃસ્થાપિત કરવા જોઈએ. વિદ્વાન વકીલ દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે પાછલો પિછલો પગાર ગ્રાન્ટ ન કરવામાં આવે તો પણ ચાલે. એ ક્યારેય ભૂલવું જોઈએ નહીં કે સામ્યતાના સૂત્રોમાંથી એક એ છે કે "સામ્યતા કાયદાનું પાલન કરે છે". જો કાયદો સ્પષ્ટ હોય, તો સામ્યતાનો કોઈ ખ્યાલ તેનો વિકલ્પ બની શકે નહીં.

૩૪ ન્યાયસંગત અપેક્ષાનો સિદ્ધાંત, જેને લાગુ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે, તે પણ રિટ અરજદારો માટે પરિસ્થિતિ બચાવી શકશે નહીં.

૩૫ જે વ્યક્તિ ન્યાયસંગત અપેક્ષાના સિદ્ધાંત પર પોતાનો દાવો રજૂ કરે છે, તેણે પ્રથમ દ્રષ્ટિએ સંતોષ આપવો જ જોઈએ કે તેનો કોઈ આધાર છે અને તેથી આવો દાવો કરવાનો લોકસ સ્ટેન્ડાઈ ધરાવે છે. તેને ધ્યાનમાં લેતી વખતે ન્યાયસંગત અપેક્ષાને જન્મ આપતા કેટલાક પરિબળો હાજર હોવા જ જોઈએ. સત્તામંડળ દ્વારા લેવામાં આવેલો નિર્ણય મનસ્વી, અવાજબી અને જાહેર હિતમાં ન લેવાયેલો હોવાનું જણાતું હોવું જોઈએ. જો તે નીતિનો પ્રશ્ન હોય, નીતિ બદલીને પણ, કોર્ટ આવા નિર્ણયમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનો ઇનકાર કરી શકે છે. આપેલ કેસમાં શું ન્યાયસંગત અપેક્ષાને જન્મ આપતી આવી હકીકતો અને સંજોગો છે કે કેમ, તે પ્રાથમિક રીતે હકીકતનો પ્રશ્ન હશે. જો આ પરીક્ષણો સંતોષાય અને જો કોર્ટને

સંતોષ થાય કે ન્યાયસંગત અપેક્ષાનો કેસ બને છે તો પછીનો પ્રશ્ન એ થશે કે આવી ન્યાયસંગત અપેક્ષાને અસર કરતો નિર્ણય લેવાય તે પહેલાં સુનાવણીની તક આપવમાં નિષ્ફળતાના પરિણામે ન્યાયની નિષ્ફળતા થઈ છે કે કેમ અને શું તે ગ્રાઉન્ડ પર નિર્ણય રદ કરવો જોઈએ. જો એમ હોય તો પછી રાહત શું હોવી જોઈએ તે ફરીથી એક સવાલ છે જે કેટલાક પરિબળો પર આધારિત હશે.

૩૬ સુપ્રીમ કોર્ટે **યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. હિન્દુસ્તાન ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન [એઆઈઆર ૧૯૯૪ એસસી ૯૮૮]** ના કેસમાં સ્મિટ્સ કેસ (૧૯૬૯(૨) Ch ૧૪૯) માંથી ટાંક્યું છે:

> *..........જો આપેલ કેસમાં ન્યાયસંગત અપેક્ષાનો ઈનકાર ગેરંટી આપેલા અધિકારોના ઈનકાર સમાન હોય અથવા મનસ્વી, પક્ષપાતી, અન્યાયી અથવા અભિપ્રાયિત, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનો ગંભીર દુરુપયોગ અથવા ઉલ્લંઘન હોય, તો અનુચ્છેદ ૧૪ ને આકર્ષિત કરતા જાણીતા ગ્રાઉન્ડ્સ પર તેને પ્રશ્નાંકિત કરી શકાય છે પરંતુ કંઈ પણ વધુ વગર માત્ર ન્યાયસંગત અપેક્ષા પર આધારિત દાવો આપોઆપ આ સિદ્ધાંતોને લાગુ કરવાનો અધિકાર આપી શકતો નથી. તે વિચારણા કરવા માટેના ગ્રાઉન્ડ્સ પૈકીનું એક હોઈ શકે છે પરંતુ કોર્ટે પડદો હટાવીને જોવું જોઈએ કે શું નિર્ણય હસ્તક્ષેપને યોગ્ય ઠેરવતા આ સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરે છે કે કેમ. તે હકીકતો અને આવી હકીકતોને લાગુ પડતા વહીવટી કાયદાના માન્ય સામાન્ય સિદ્ધાંતો પર ખૂબ જ આધાર રાખે છે અને ન્યાયસંગત અપેક્ષાનો ખ્યાલ જે વહીવટી કાર્યવાહીની સમીક્ષા માટે કોર્ટ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા ખ્યાલોની લાંબી યાદીમાં સૌથી નવો ઉમેરો છે, તે ચોક્કસ કેસમાં વહીવટી સત્તાના ભવિષ્યના ઉપયોગ માટે લાગુ પડતી અને બાધ્યકારી સામાન્ય કાનૂની મર્યાદાઓ સુધી મર્યાદિત હોવો જોઈએ. તે પરથી એ ફલિત*

થાય છે કે ન્યાયસંગત અપેક્ષાનો ખ્યાલ એ એવી ચાવી નથી જે કુદરતી ન્યાયની તિજોરીને ખોલે છે અને તેણે તે દરવાજા ખોલવા જોઈએ નહીં જે કોર્ટને ગુણદોષ પર સમીક્ષામાંથી બહાર રાખે છે, ખાસ કરીને જ્યારે અટકળ અને અનિશ્ચિતતાનું તત્વ તે ખ્યાલમાં જ સહજ હોય. અટોર્ની જનરલ ફોર ન્યુ સાઉથ વેલ્સ કેસમાં સાવચેત કર્યા મુજબ કોર્ટે પોતાની જાતને નિયંત્રિત કરવી જોઈએ અને આવા દાવાઓને કાનૂની મર્યાદાઓ સુધી યોગ્ય રીતે મર્યાદિત કરવા જોઈએ. તે એક સારા આશયવાળી સાવચેતી છે. અન્યથા કોન્ટ્રાક્ટ્સ, લાયસન્સ વગેરેમાં સ્થાપિત હિતો ધરાવતો સાધનસંપન્ન મુકદ્દમાબાજ પોતાના હિતને આગળ ધપાવવા માટે નિર્દેશક સિદ્ધાંતો દ્વારા આદેશિત કલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિઓને નિષ્ફળ બનાવવામાં સફળતાપૂર્વક સામેલ થઈ શકે છે. સાવચેતી, ખાસ કરીને બદલાતા પરિદ્રશ્યમાં, વધુ મહત્વપૂર્ણ બની જાય છે.

૩૭ **સચિવ, કર્ણાટક રાજ્ય વિરુદ્ધ ઉમાદેવી [૨૦૦૬ (૪) એસ. સી. સી. ૧]** માં સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય ખંડપીઠે એવા સંજોગોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે જેમાં કાયદેસરની અપેક્ષાના સિદ્ધાંતને આ રીતે લાગુ કરી શકાય છેઃ

"જો વહીવટી સત્તામંડળના નિર્ણયો વ્યક્તિને કોઈ એવા લાભ અથવા ફાયદાથી વંચિત કરીને અસર કરતા હોય જે (i) તેને ભૂતકાળમાં નિર્ણયકર્તા દ્વારા ભોગવવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને જે ચાલુ રાખવા માટે તેને મંજૂરી આપવામાં આવશે તેવી તે વાજબી અપેક્ષા રાખી શકે છે જ્યાં સુધી તેને તેને પાછો ખેંચવા માટેના કેટલાક વાજબી ગ્રાઉન્ડ્સ ટીકા કરવાની તક આપીને કમ્યુનિકેટ કરવામાં આવ્યા ન હોય; અથવા (ii) તેને નિર્ણયકર્તા પાસેથી આશ્વાસન મળ્યું હોય કે તેઓ તેને પાછા નહીં ખેંચવા માટેના દલીલોના કારણો આપવાની પ્રથમ તક આપ્યા વિના પાછા ખેંચવામાં આવશે નહીં તો આ સિદ્ધાંતને લાગુ કરી શકાય છે."

૩૮ અન્ય એક બંધારણીય ખંડપીઠે આ સિદ્ધાંતનો ઉલ્લેખ કરતા **કોન્ફેડરેશન ઓફ એક્સ સર્વિસમેન એસોસિએશન્સ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા [૨૦૦૬ (૮) જે. ટી. ૫૪૭]** માં આ રીતે અવલોકન કર્યું હતુંઃ

"કોઈ શંકા નથી કે, વહીવટી કાયદાના વિકાસમાં અને ખાસ કરીને 'ન્યાયિક સમીક્ષા' ને લગતા કાયદામાં આ સિદ્ધાંતનું મહત્વનું સ્થાન છે. ઉક્ત સિદ્ધાંત હેઠળ, વહીવટી સત્તામંડળ દ્વારા વ્યક્તિ સાથે અમુક રીતે વ્યવહાર કરવામાં આવે તેવી વાજબી અથવા ન્યાયસંગત અપેક્ષા હોઈ શકે છે, ભલે તે લાભ મેળવવાનો કાયદામાં તેનો કોઈ અધિકાર ન હોય. આવી સ્થિતિમાં, જો વહીવટી સત્તામંડળ દ્વારા તેના હિતોને પ્રતિકૂળ અસર કરતો નિર્ણય લેવામાં આવે, તો સતત લાભ મેળવવાની હકીકત, લાભ અથવા વિશિષ્ટ અધિકાર મેળવવાની ન્યાયસંગત અપેક્ષા જે તેણે સમગ્ર સમય દરમિયાન ભોગવી છે તેના પ્રકાશમાં તેને વાજબી ફરીયાદ હોઈ શકે છે. આવી અપેક્ષા કાં તો સ્પષ્ટ વચન પરથી અથવા સુસંગત પ્રેક્ટિસ પરથી ઉદ્ભવી શકે છે જેની અરજદાર વાજબી રીતે ચાલુ રહેવાની અપેક્ષા રાખી શકે છે."

"આવા કેસોમાં, તેથી, કોર્ટ વહીવટી સત્તામંડળને ન્યાયિક રીતે કાર્ય કરવાનો આગ્રહ ન રાખી શકે પરંતુ તેમ છતાં તે ન્યાયી રીતે કાર્ય કરવાનો આગ્રહ રાખી શકે છે. આ સિદ્ધાંત એ સિદ્ધાંત પર આધારિત છે કે સારા વહીવટ માટે વાજબીપણાનું પાલન કરવું જરૂરી છે અને જ્યાં તેણે કાયદાની જોગવાઈના અભાવે પણ લાંબા સમય સુધી કોઈ ચોક્કસ પ્રેક્ટિસ અપનાવી હોય, તો તેણે તેના નાગરિકોને ભોગવેલા લાભ અથવા ઉપયોગ કરેલા વિશિષ્ટ અધિકારથી વંચિત કર્યા વિના આવી પ્રેક્ટિસને વળગી રહેવું જોઈએ."

૩૯ આમ, ઉપરોક્ત પરથી ઓછામાં ઓછી એક વાત સ્પષ્ટ થાય છે કે માત્ર ન્યાયસંગત અપેક્ષાના સિદ્ધાંતના આધારે જ કોઈ રાહત આપવી જોઈએ નહીં. અખંડિત અધિકાર ન હોય તો પણ કોઈ અધિકાર સહિત કેસના રેકોર્ડમાંથી ઉદ્‌ભવતા અન્ય સંજોગોની મદદથી ન્યાયસંગત અપેક્ષાના સિદ્ધાંતને લાવી શકાય છે.

૪૦ પૂર્વોક્ત કારણોસર, બંને રિટ અરજીઓ નિષ્ફળ જાય છે અને આથી અસ્વીકાર કરવામાં આવે છે. રૂલ ડિસ્ચાર્જ કરવામાં આવે છે.

(ન્યાયમૂર્તિ જે. બી. પારડીવાલા)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

==

<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER</u>: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.